

Ajánló

Az informatika széles körű felhasználása

Az Egyetemi Könyvtári Szolgálat (EKSZ) K21 minőségfejlesztési projektje az Egyetemi Könyvtárban rendszeres időközönként végez olvasói és oktatói igényfelméréseket, elégedettségméréseket. A kérdésekre adott válaszok egy része egyértelműen rámutatott arra, hogy szükség van a hagyományos dokumentumkérés folyamatának változtatására, és ezt megerősítették a napi könyvtárhasználatban az olvasók visszajelzései és a könyvtárosok tapasztalatai is. A szerző **Czinki-Vietorisz Gabriella**: *A könyvtárhasználók igényeire szabott szolgáltatásfejlesztés az Egyetemi Könyvtárban* című tanulmányában bemutatja a hagyományos dokumentumkérés gyakorlatát, majd az elektronikus változat tervezését és megvalósítását: az elektronikus kérőlap bevezetésének folyamatát a tervezéstől a tesztelésen át a megvalósításig. Az olvasói visszajelzések folyamatosan érkeznek a könyvtárba. Ezek legnagyobb része pozitív, az olvasók elégedettek, jó fejlesztésnek tartják a szolgáltatást.

3D technológia

A könyvtáraknál alapelvárás, hogy a rendelkezésre álló digitális gyűjteményt – természetesen a szerzői jogok figyelembe vételével – a felhasználó számára megfelelő módon megtekinthetővé, böngészhetővé kell tenni. Ahhoz, hogy ez minél látványosabb, interaktívabb és élménydúsabb legyen, érdemes 3D technológiát alkalmazni. A szerző **Sirhán Bálint**: *Digitális tartalmak három dimenzióban, webes környezetben történő megjelenítése: CSS3D és X3D* című cikkében két fő fejlesztési lehetőséget ismertet, amelyek kellően hatékonyak ahhoz, hogy valós idejű, megfelelő minőségű, élvezhető háromdimenziós tartalom megjelenítést biztosítsanak.

Online kommunikáció

Habók Lilla: *Online szakmai kommunikáció könyvtároskörben* című tanulmányában ismerteti, hogy a könyvtárosok mely online kommunikációs csatornákat részesítik előnyben és milyen szempontból, illetve mennyire hajlandók saját maguk is értékes tartalommal hozzájárulni az online folytatott szakmai beszélgetésekhez. A szerző 2015 nyarán végzett kérdőíves felméréssel egy lehetséges módszert próbált ki a könyvtárosok online kommunikációs csatornáinak megismerésére, és a témakörön belüli jártasságuk felmérésére.

Fonyó Istváné

Czinki-Vietorisz Gabriella

A könyvtárhasználók igényeire szabott szolgáltatásfejlesztés az Egyetemi Könyvtárban¹

Az Egyetemi Könyvtári Szolgálatban végzett felmérésekben több felhasználó is kérte a dokumentumkikérést megkönnyítő szolgáltatás bevezetését és ezt az igényt a napi kiszolgálás során is jelezték a könyvtárosoknak. Ehhez kapcsolódva tanulmányomban bemutatom az elektronikus dokumentumkérés bevezetésének folyamatát a tervezéstől, az egyeztető megbeszéléseken át a tesztelésig, majd a megvalósításig. Kitérek a korábbi dokumentumkérés gyakorlatának ismertetésére. Részletesen szólok az elektronikus kikéréshez kapcsolódó módosításokról, amelyeket az Aleph IKR-ben végeztünk el és vázolom a web-OPAC-ban történt új beállításokat, módosításokat, az űrlap mezőinek kialakítását. Kitérek a nem raktári, a külső raktári és a bármely okból nem kikérhető dokumentumok esetében beállított üzenetekre, az olvasói visszajelzésekre, végül pedig a használati adatok ismertetésével zárom a tanulmányt.

Tárgyszavak: könyvtárhasználat; egyetemi könyvtár; könyvtári rendszer online üzemmód

Az előzmények

Az Egyetemi Könyvtári Szolgálat (EKSZ) K21 minőségfejlesztési projektje rendszeres időközönként végez olvasói és oktatói igényfelméréseket, elégedettségméréseket. Emellett az Egyetemi Könyvtár saját projektjeihez kapcsolódva is végzett hasonló felméréseket, melyek részben a könyvtár szolgáltatásaira kérdeztek rá.

A kérdésekre adott válaszok egy része egyértelműen rámutatott arra, hogy szükség van a hagyományos dokumentumkérés folyamatának változtatására, és ezt megerősítették a napi könyvtárhasználatban az olvasók visszajelzései és a könyvtárosok tapasztalatai is.

A hagyományos dokumentumkérés

Az Egyetemi Könyvtár állományának viszonylag nagy, 90% feletti része zárt raktárakban található, ahová az olvasó nem mehet be. A dokumentumok kikérése ezekből a raktárakból kizárólag papíralapú kártya kitöltésével lehetséges. Attól függően, hogy kölcsönzésre vagy helyben olvasásra kéri ki valaki a példányokat, más-más kártyát kell kitölteni, amelyekre fel kell vinni a dokumentum egyes adatait. Ezek az adatok eltérőek lehetnek bizonyos

dokumentumtípusok esetén, például más adatot kell ráírni könyv, kézirat vagy időszaki kiadvány esetén. Amit minden dokumentumnál szükséges megadni, az a jelzet, mely a dokumentum egyedi azonosítója.

A hagyományos dokumentumkérés lépéseinek vázlatja:

- a dokumentumhoz tartozó adatok (pl. szerző, cím, megjelenési év, évfolyam, dátum + jelzet) kikeresése a könyvtár elektronikus (web-OPAC), illetve valamely papír katalógusából;
- a papíralapú kártya(ok) kitöltése önállóan vagy könyvtáros segítségével;
- kártya(ok) raktárba juttatása könyvtáros vagy raktáros által.

A hagyományos dokumentumkérés

Az Egyetemi Könyvtár állományának viszonylag nagy, 90% feletti része zárt raktárakban található, ahová az olvasó nem mehet be. A dokumentumok

---

¹ Bővített változat. A tanulmány első változata azonos címmel megjelent az alábbi dokumentumban: Hagományos és kihívások. Budapest, ELTE Egyetemi Könyvtár. 2015. p. 33-42.

kikérése ezekből a raktárakból kizárólag papíralapú kérőlap kitöltésével lehetséges. Attól függően, hogy kölcsönzésre vagy helyben olvasásra kéri ki valaki a példányokat, más-más kérőlapot kell kitölteni, amelyekre fel kell vinni a dokumentum egyes adatait. Ezek az adatok eltérőek lehetnek bizonyos dokumentumtípusok esetén, például más adatot kell ráírni könyv, kézirat vagy időszaki kiadvány esetén. Amit minden dokumentumnál szükséges megadni, az a jelzet, mely a dokumentum egyedi azonosítója.

A hagyományos dokumentumkikérés lépéseinek vázlata:

- a dokumentumhoz tartozó adatok (pl. szerző, cím, megjelenési év, évfolyam, dátum + jelzet) kikérése a könyvtár elektronikus (web-OPAC), illetve valamely papír katalógusából;
- a papíralapú kérőlap(ok) kitöltése önállóan vagy könyvtáros segítségével;
- kérőlap(ok) raktárba juttatása könyvtáros vagy raktáros által.

A kérőlap kitöltése sok esetben könyvtáros-selgítséggel valósult meg. A leggyakoribb esetek egyike volt, amikor az olvasó telefonon kereste meg a könyvtárat és bediktálta a kikérendő könyv adatait. Másik esetben beírta egy e-mailbe a kéréseit, majd azt küldte el a könyvtár olvasószolgálatához, ahol a könyvtárosnak kellett kiírni őket.

A felmérésekre adott visszajelzések ezeket a pontokat jelölték meg mint fejlesztendő területeket. Ugyanezeket emelték ki a könyvtárosok is, mivel a Könyvtárhasználati Szabályzatban foglaltak szerint egy olvasónak, olvasói státusztól függően, lehetősége volt 20-30 dokumentumot is kikérni. Az olvasószolgálati pultban sokszor csak egy könyvtáros teljesített szolgálatot. A telefonos megkeresések ilyenkor lassították vagy szüneteltették a kiszolgáltatást.

Tervezés

A beérkezett visszajelzések alapján felülvizsgáltuk a hagyományos dokumentumkikérés folyamatát, és kialakítottuk az elektronikus dokumentumkikérés tervezett lépéseit is. A tervezéskor meghatároztuk, hogy a fejlesztésnek mind az angol, mind a magyar felületen párhuzamosan kell haladnia a web-OPAC-on és azt is, hogy minden lépést több böngészőből indulva is ellenőrizni kell, hogy a felhasználók megfelelő tartalmat és megjelenítést lássanak az elektronikus dokumentumkikéréskor.

Az elektronikus dokumentumkikérés tervezett lépései:

- beiratkozás – azonosító rendelése az olvasó nevéhez,
- bejelentkezés a web-OPAC katalógusba,
- dokumentumkeresés a web-OPAC katalógusban,
- dokumentum kiválasztása,
- dokumentum kikérése online,
- a kérőlap nyomtatása a raktárban.

Egyeztetés, jó gyakorlatok átvétele

A hagyományos dokumentumkikérés folyamatának vizsgálata, a fejlesztendő, nem hatékony pontok megjelölése, valamint az elektronikus dokumentumkikérés tervezett lépéseinek meghatározásával egy időben történt az erőforrások felmérése. Személyi, eszköz és anyagi oldalról vizsgáltuk meg a rendelkezésre álló forrásokat.

Látogatást tettünk az *Aleph IKR* magyarországi forgalmazóinál, az *Ex-Lh Számítástechnikai Kft.*-nél. Velük több megbeszélésen vettünk részt, ahol tájékoztatást kaptunk a rendszer nyújtotta lehetőségekről, a működésről és az árakról.

A jó gyakorlatok átvétele érdekében látogattunk meg két olyan könyvtárat, ahol már működik az elektronikus dokumentumkikérés. Először a *BME OMIKK*-ba, majd az *Országgyűlési Könyvtárba* mentünk el. Utóbbi könyvtárban szintén Aleph rendszert használnak, ugyanaz a fejlesztő csoport segíti őket és nemcsak olvasói oldalról, hanem informatikai oldalról is meg tudtuk nézni a kikérés működését, menetét és tapasztalatokat, javaslatokat is hallottuk.

Figyelembe véve az igényeinket, az erőforrásainkat és a rendszer adta lehetőségeket, többszöri egyeztetés után hoztuk meg a döntést arról, hogy melyik verziót választjuk ki.

Aleph módosítások

Az Aleph-módosítások első lépése az új gyűjtemények kialakítása volt. Ennek keretében a korábbi „U=EK raktár” gyűjteményt kellett a jelzettartományok pontos megadásával szétbontani úgy, hogy az egyes raktárszinteknek egy-egy gyűjtemény feleljen meg. Ennek oka az volt, hogy minden egyes dokumentum esetében meg kellett tudni mondani és be kellett állítani az Aleph-ben, hogy a hozzá tartozó kérőlap nyomtatása az első vagy a

negyedik emeleti nyomtatón történjen, ott, ahol a raktárosok vannak.

A gyűjtemények számozásakor figyelembe vettük azt is, hogy az egyes raktárszinteken belül is vannak újabb szintek, ezek mindegyike külön számot kapott. Így létrehoztuk az új gyűjteményeket U1-től U10-ig.

A gyűjtemények kialakítása után történt az Aleph-en belül a példányok mozgatása az „U=EK raktár” gyűjteményéből a jelzetnek megfelelő új gyűjteménybe. Ennek végeztével az „U=EK raktár” gyűjteményét lezártuk, abba új példányt felvenni nem lehet. Ha bármi probléma volt a jelzettel, például hibás volt, a példányok maradtak az „U=EK raktár” gyűjteményében. Ilyenkor egyenként történt a javítás, majd ezt követően a gyűjteménybe mozgatás.

A gyűjtemények rendezése után megtörtént a számítógépek és az időközben beszerzett nyomtatók beállítása és paraméterezése a két raktárszinten.

Ezzel párhuzamosan határoztuk meg a nyomtatott kéréslap adattartományát. A cél az volt, hogy mind olvasói, mind példányoldalról olyan adatok kerüljenek a kéréslapra, amelyek egyértelműen azonosítják a kikérőt és a kért dokumentumot is, megadják a kikéréshez kapcsolódó időket és mutassák az átvételi helyet is.

Ezek alapján a kéréslapra az alábbi adatok kerültek:

- szerző neve,
- cím,
- jelzet,
- gyűjtemény,
- példány státusza,
- kérés kezdete,
- kérés vége,
- kérés ideje,
- nyomtatás ideje,
- átvétel helye,
- olvasó neve,
- olvasó azonosítója,
- olvasó vonalkódja.

Az adatok meghatározása után történt a kéréslap méretezése és a nyomtatási beállítások megadása. Az adatok sorrendjét úgy jelöltük ki, hogy azok elrendezése a kéréslapon optimális legyen. Ha az adott sorhoz nem tartozik adat (pl. szerző), akkor az a kategória nem kerül rá a kéréslapra.

Az Aleph-ben történt meg a jogosultságok beállítása is. Olvasói státusz oldalról mindenkinek engedték az elektronikus dokumentumkikérést. Itt egyégesen adtuk meg a kikérhető dokumentumok számát, amit lehet emelni vagy csökkenteni olvasói státuszonként vagy együttesen is.

Példánystátusz és a gyűjtemények esetében volt olyan, ahol engedték például a kölcsönözhető példánystátuszú dokumentumok és volt olyan, ahol tiltottuk a kikérést például a kézikönyveknél. Olyan példányok esetében, amelyek a példánystátusz mellett rendelkeztek feldolgozási státusszal is, minden esetben tiltottuk a kikérést.

Az elektronikus dokumentumkikérés során beérkezett kéréseket az Aleph-ben beállított szerviz kérdezi le. A lekérdezés gyakoriságát 1 percben határoztuk meg. Ennek alapján a lefutó szerviz percenként vizsgálja, hogy érkezett-e kérés az adott időszakban, majd a kéréseket a két nyomtató valamelyikére küldi.

Az űrlap kialakítása

Ebben a szakaszban történt meg az elektronikus dokumentumkikérés űrlapjának kialakítása. A korábban tervezett lépéseket nézve a bejelentkezés után, a dokumentum kikeresése, majd kiválasztása után az engedélyezett esetekben a példánynál jelenik meg a „kikérés” felirat. Az olvasó erre kattintva tudja kikérni az adott példányt a felugró űrlapon.

Az űrlap kialakításakor törekedtünk arra, hogy

- csak olyan adatok legyenek rajta, amelyek a kikérésnél fontosak,
- az űrlap legyen átlátható,
- az olvasónak minél kevesebb adatot kelljen saját magának beírnia, amit lehet, automatizáljunk.

Ennek megfelelően a következő űrlapot alakítottuk ki (1. ábra).

Az űrlapon megtalálható a bejelentkezett olvasó neve, a kikért példány státusza (Kölcsönözhető), a kiválasztott dokumentumhoz tartozó példányok jelzetei (254377, Sz19).

Az „Átvétel helye” mezőben két lehetőség közül lehet választani: Egyetemi Könyvtár Kölcsönzés és Egyetemi Könyvtár Olvasóterem.

Egyetemi kvt. EKSZ honlap Magyar English

Egyetemi Könyvtári Szolgálat
EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM

E·L·T·E
KUTATÓEGYETEM

KIJELENTKEZÉS OLVASÓJEGYEM EGYEDI KÉRÉS BEÁLLÍTÁSOK SAJÁT E-POLC SÚGÓ

BÖNGÉSZÉS KERESÉS ADATBÁZISOK, LELŐHELYEK TALÁLATOK KORÁBBI KERESÉSEK

Ha kérdése van, írjon!

Előjegyzés, kikérés - Czinki-Victorisz Gabriella

Vissza

Példány státusz: Kölcsönözhető (21) Jelzet: 254377, Sz19

Átvétel helye: Egyetemi Kvt. Kölcsönzés

Félretétel ideje: 20150818 - 20150819 (dátum formátuma: ééééhhnn)

Az alábbi mezőket csak folyóirat kérés esetén kell kitölteni.

Év

Évfolyam

Szám vagy dátum

Szerző

Cikk, tanulmány címe

Rendben Töröl

1. ábra Képernyőkép

(www.opac.elte.hu. Letöltés ideje: 2015.08.18.)

Ha az olvasó helyben használható példánystátuszú dokumentumot kér ki, az „Átvétel helye” automatikusan az Egyetemi Könyvtár Olvasóterem lesz. Ha a példánystátusz ettől eltér, akkor lehet a két opció közül választani.

A „Félretétel ideje” mező beállítása automatikus, a Könyvtárhasználati Szabályzatban foglaltak szerint első esetben 2, második esetben 10 nyitva tartási nap.

Ha az olvasó nem időszaki kiadványt kér ki, akkor a „Rendben” gombra kattintással indítja a kérést, az rögzítődik a nevével (2. ábra).

Időszaki kiadvány esetében a kikérés menete két-féle lehet.

Ha az olvasó olyan időszaki kiadványt kér ki, amelyben összevont adatok vannak, vagyis a példányhoz egy –tól, –ig időszak tartozik (pl. 1. évf. 2000. – 15. évf. 2014.), akkor az űrlap második részében lévő mezők közül a kötelezőket ki kell töltenie. Ezeket a mezőket külön is megjelöltük * (csillaggal) és a sor végén zárójeles megjegyzés is

utal a kitöltésre. Amíg az olvasó nem tölti ki ezeket a mezőket, addig az űrlap alján lévő „Rendben” gomb nem lesz aktív, így a kérés nem indítható a raktárba. Ha a mezők kitöltése megtörtént, akkor a „Rendben” gomb aktív lesz, így a kérés már rögzíthető.

A másik lehetőség időszaki kiadvány esetében, ha a példányhoz tartozik egy évfolyam, egy év és egy szám. Ekkor a kötelező mezőkbe ezek az adatok automatikusan átemelődnek, és mivel helyben használható példányról van szó, az automatikus beállítások megtörténnek az „Átvétel helye” és a „Félretétel ideje” mezőkben, így az olvasónak a „Rendben” gomb megnyomásával lehetősége van a kérés indítására.

Tájékoztató üzenetek

Akár olvasói, akár példányoldalról előfordulhat, hogy a kikérésnek akadálya van. Ebben a szakaszban az ehhez kapcsolódó tájékoztató szövegeket készítettük el és állítottuk be a web-OPAC-ban.

Egyetemi kvt. EKSZ honlap Magyar English

EGYETEMI KÖNYVTÁRI SZOLGÁLAT
EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM

E·L·T·E
KUTATÓEGYETEM

KIJELENTKEZÉS OLVASÓJEGYEM EGYEDI KÉRÉS BEÁLLÍTÁSOK SAJÁT E-POLC SÚGÓ

BÖNGÉSZÉS KERESÉS ADATBÁZISOK, LELŐHELYEK TALÁLATOK KORÁBBI KERESÉSEK

Ha kérdése van, írjon!

Előjegyzés, kikérés - Czinki-Victorisz Gabriella

Vissza

Példány státusz: Nem kölcsönözhető (51) Jelzet: P4r1681,

Átvétel helye: Egyetemi Kvt. Olvasóterem

Féltétel ideje: 20150818 - 20150827 (dátum formátuma: ééééhhnn)

Az alábbi mezőket csak folyóirat kérés esetén kell kitölteni.

Év * (kötelezően kitöltendő)

Évfolyam

Szám vagy dátum * (kötelezően kitöltendő)

Szerző

Cikk, tanulmány címe

Rendben Töröl

2. ábra **Képernyőkép**
(www.opac.elte.hu. Letöltés ideje: 2015.08.18.)

Az olvasó részéről akadály lehet a tagság lejáratára vagy az, hogy elérte az engedélyezett kikérések számát. Mindkét esetben a tájékoztató felirat megjelenik, mely a tényleges problémát vagy problémákat jelzi az olvasó felé.

Példányoldalról jeleztük azt, ha az egyes példányok olyan gyűjteményben vannak, amelyek nem raktáriak, hanem a polcra lehetnek. Ide tartoznak a Folyóiratolvasó, az Olvasóterem és a Szabadpolc gyűjtemények.

A „Kötészet”, „Kötésre előkészítve” és „Katalogizálás alatt” feldolgozási státuszú példányok esetében nem jelenik meg a kikérési lehetőség. Ez a státusz nem állandó státusza a példányoknak, de olyan munkákat jeleznek, amelyek ideje alatt a példány nem elérhető. Ha a nevezett munkák elkészültek, a dokumentumokról ez a státusz törlődik, és csak a példánystátusz marad. Az ilyen feldolgozási státuszú dokumentumoknál az olvasót a könyvtárhoz irányítjuk, aki az egyes nyilvántartásokból, illetve egyeztetések után meg tudja mondani, hogy a keresett mű mikor lesz elérhető.

Vannak olyan dokumentumok, amelyek külső raktárban találhatóak. Ezek a Folyóirat külső raktár és az EK, külső raktár gyűjtemények példányai. Itt több tényező is befolyásolja, hogy ezeket mikor tudják az Egyetemi Könyvtárba beszállítani. Ilyen esetekben is helyezettünk el tájékoztatót, melyben az olvasót szintén a könyvtárhoz irányítjuk.

Olvasói oldal, könyvtárosi oldal

Az olvasó a web-OPAC-ban a bejelentkezés után az „Olvasójegyem” menüben a „Kikérések, előjegyzések” sorra kattintva tudja megnézni, hogy mely kikérések vannak a nevére. Lehetősége van törölni, ha a kikért példányra nincs szüksége a továbbiakban.

Könyvtárosi oldalról indulva az Aleph-ben az olvasó adatlapját megnyitva láthatók a kikérések.

A könyvtárosnak lehetősége van törölni a kikérést, ha az olvasó ezt kéri tőle. A kölcsönzési művelet automatikusan törli a kikérést az olvasó nevére.

Olvasói tájékoztatás, könyvtárosképzés

Az olvasói tájékoztatás több formában valósult meg:

- az olvasók szöveges tájékoztatást kaptak,
- az elektronikus dokumentumkikérés tájékoztatóját megjelentettük az EKSZ-portálon,
- szóróanyagokat helyeztünk el a könyvtár szolgáltatási pontjain,
- az olvasóknak küldött e-mailekben helyeztük el a portál hírlinkjét.

A Közönségszolgálati osztály munkatársai, az olvasószolgálatosok és a raktárosok egy-egy belső képzésen vettek részt, melynek keretében megtanulták az online kéréshez kapcsolódó tudnivalókat, eljárásokat.

Módosítások, újabb fejlesztések

Az Egyetemi Könyvtárban kialakítottunk egy új olvasói teret Kutatóterem néven, mely az online kikérés űrlapján és a gyűjteményekben is változtatást igényelt.

Az Aleph-ben új gyűjteményeket alakítottunk ki, illetve a meglévőket tovább bontottuk. Így létrehoztuk az alábbi új gyűjteményeket a meglévők mellé:

- OKUT = Olvasóterem, Kutatóterem,
- OKUTG = Olvasóterem, Kutatóterem, Galéria,
- OKISO = Olvasóterem, Kisolvasó,
- ONO = Olvasóterem, Nagyolvasó,
- ONOG = Olvasóterem, Galéria,
- OZART = Olvasóterem, Zárt.

A gyűjtemények kialakítása után történt az Aleph-en belül a példányok mozgatása az új gyűjteménybe. A kialakított gyűjteményekbe olyan nem raktári dokumentumok tartoznak, melyek az Olvasóterem és/vagy a Kutatóterem polcain találhatóak.

A változtatásnak kettős célja volt. Egyrészt az olvasók hatékonyabb tájékoztatása a nem raktári dokumentumok pontos lelőhelyének megadásával, másrészt új „Átvételi hely” kialakítása. Ez utóbbira azért volt szükség, mert egyes, korábban az Olvasóterembe kérhető dokumentumok (a muzeális anyagok) a Kutatóterem megnyitásával csak oda lettek kikérhetőek.

Ez alapján módosítottuk az online kikérés űrlapját (3. ábra):

3. ábra **Képernyőkép**
(www.opac.elte.hu. Letöltés ideje: 2016.11.07.)

A mellékelt képernyőképen látszik, hogy egy muzeális dokumentum, egy kódex kikérésekor csak a Kutatóterem jelenik meg mint „Átvételi hely”.

Kölcsönözhető dokumentumok esetében mindhárom „Átvételi hely” kiválasztható (4. ábra).

A másik jelentős módosítás a nyomtatott kéréslap alakítása volt a Közönségszolgálaton dolgozó kollégák visszajelzése alapján. Változtattunk a kéréslapon lévő adatok sorrendjén, a betűméreten és kiemeltünk néhány, a kiszolgálás szempontjából fontos részt.

Használati adatok

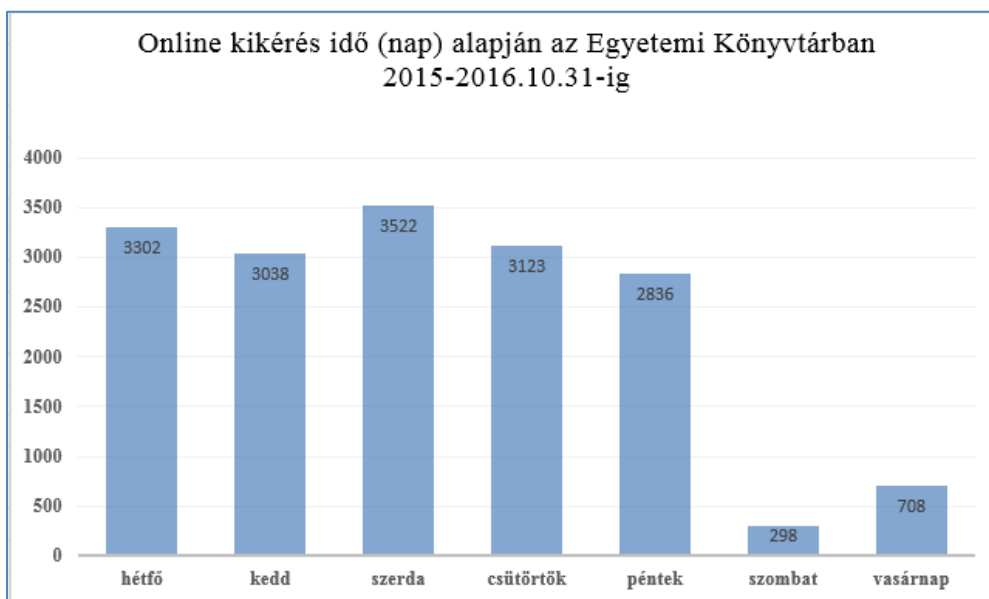
Az online kikérés szolgáltatását a 2015-ös nyitáskor, januárban vezettük be. Az olvasókat folyama-

tosan tájékoztattuk az új szolgáltatásról személyesen, a portálon, e-mailekbe illesztett szövegben, szórólapokon, közösségi oldalakon. Ennek eredményeképpen az e-mailben küldött dokumentumkikérés 2013. márciustól 2016. október végéig számolva 89%-kal csökkent.

Az 1. diagram az online kikérés nap szerinti megoszlását mutatja. Az Egyetemi Könyvtár hétfőtől péntekig tart nyitva. A kérések 86%-át a nyitva tartási napokon (de nem feltétlenül a nyitva tartási időben) adják le az olvasók. Mivel a kikérésnél nem korlátoztuk a leadás idejét, ezért hétvégén és nyitva tartási időn kívül is beküldhetők a kérések. Az olvasók élnek ezzel a lehetőséggel, a nyitva tartási időn kívül leadott kérések az összes kérés 14%-át teszik ki.

The screenshot shows the library's online request form. At the top, there is a navigation bar with the library's name 'Egyetemi Könyvtári Szolgálat' and 'EÖTVÖS LÓRÁND TUDOMÁNYEGYETEM'. Below the navigation bar, there is a search bar and a list of menu items: 'KIJELENTKEZÉS', 'OLVASÓJEGYEM', 'EGYEDI KÉRÉS', 'BEÁLLÍTÁSOK', 'SAJÁT E-POLC', 'SÚGÓ', 'BÖNGÉSZÉS', 'KERESÉS', 'ADATBÁZISOK, LELŐHELYEK', 'TALÁLATOK', and 'KORÁBBI KERESÉSEK'. The main content area shows a request form for a book titled 'Az arany ember / Jókai Mór; [szerk. Pál Tamás]. - [Budapest] : Novum, [2007]. - 480 p. : ill. ; 24 cm'. The form includes a dropdown menu for 'Átvétel helye:' with options: 'Egyetemi Kvt. Kölcsönzés', 'Egyetemi Kvt. Kölcsönzés', 'Egyetemi Kvt. Nagyolvasó', and 'Egyetemi Kvt. Kutatóterem'. Below the dropdown menu, there are input fields for 'Féltétel ideje:', 'Év', 'Évfolyam', 'Szám vagy dátum', 'Szerző', and 'Cikk, tanulmány címe'. At the bottom of the form, there are buttons for 'Rendben' and 'Töröl'.

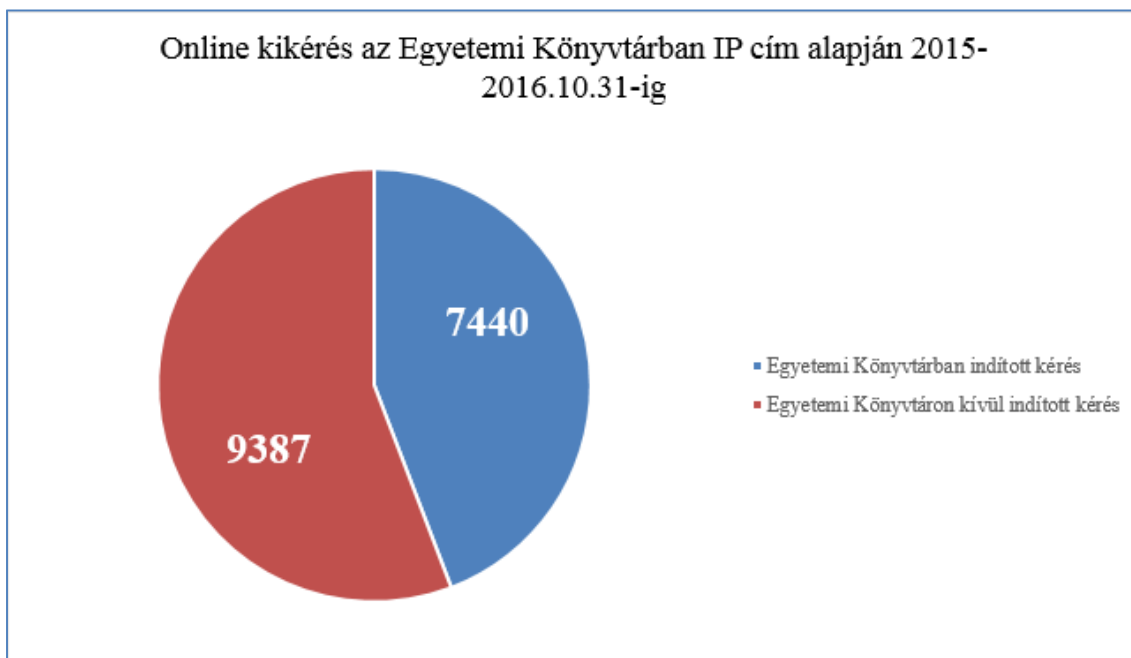
4. ábra **Képernyőkép**
(Forrás: www.opac.elte.hu. Letöltés ideje: 2016.11.10.)

1. diagram **Online kikérés idő (nap) alapján az Egyetemi Könyvtárban 2015-2016.10.31-ig**
(Forrás: Aleph IKR)

A 2. számú diagram az online kérések leadását mutatja IP cím szerint. Az online kérés nemcsak bármikor, hanem bárholnan elküldhető könyvtárunkba. Ezt a lehetőséget az olvasók ki is használják, a kérések 56%-át külső IP címről (pl. otthonról, az egyetemről, utazás közben) indítják. Ez a kiké-

zési mód hatékony, jelentősen csökken a várakozási idő, mert mire az olvasók a könyvtárba érnek, már rendelkezésükre áll a kikért dokumentum, akár kölcsönzésre, akár helyben olvasásra kérték ki. Az Egyetemi Könyvtárban helyben is indítanak kérést az olvasók, ez a kérések 44%-át teszi ki.

2. diagram (Forrás: Aleph IKR)

A 3. diagram az online kikérés ideje és az elküldés helye alapján mutatja a beérkezett igényeket. Az Egyetemi Könyvtár 2015-ben 10-20 óráig tartott, 2016. január 4-től 9-20 óráig tart nyitva. A kérések 86%-át nyitvatartási időben adták le az olvasók, ezek 48%-át az Egyetemi Könyvtáron belül indították. A könyvtár reggeli nyitásától számítva 15 óráig emelkedik a beküldött kérések száma, részben kiegyenlítődik a kikérés helye is. 16 óra után a kikérések száma csökken és a kikérés helyének aránya is változik, eltolódik az Egyetemi Könyvtáron kívüli helyszínekre. A legtöbb kérést 13 és 14 óra között adták le az olvasók, a legkevesebbet, érthetően az éjjeli-hajnali időszakban.

Visszajelzések

Az olvasói visszajelzések folyamatosan érkeznek a könyvtárba. Ezek legnagyobb része pozitív, az olvasók elégedettek, jó fejlesztésnek tartják a szolgáltatást. Kiemelik, hogy fontos az, a kérések leadásakor nincsenek helyhez és időhöz kötve, illetve a beépített üzenetek révén információt és megoldási lehetőséget kapnak a kérésükkel kapcsolatban.

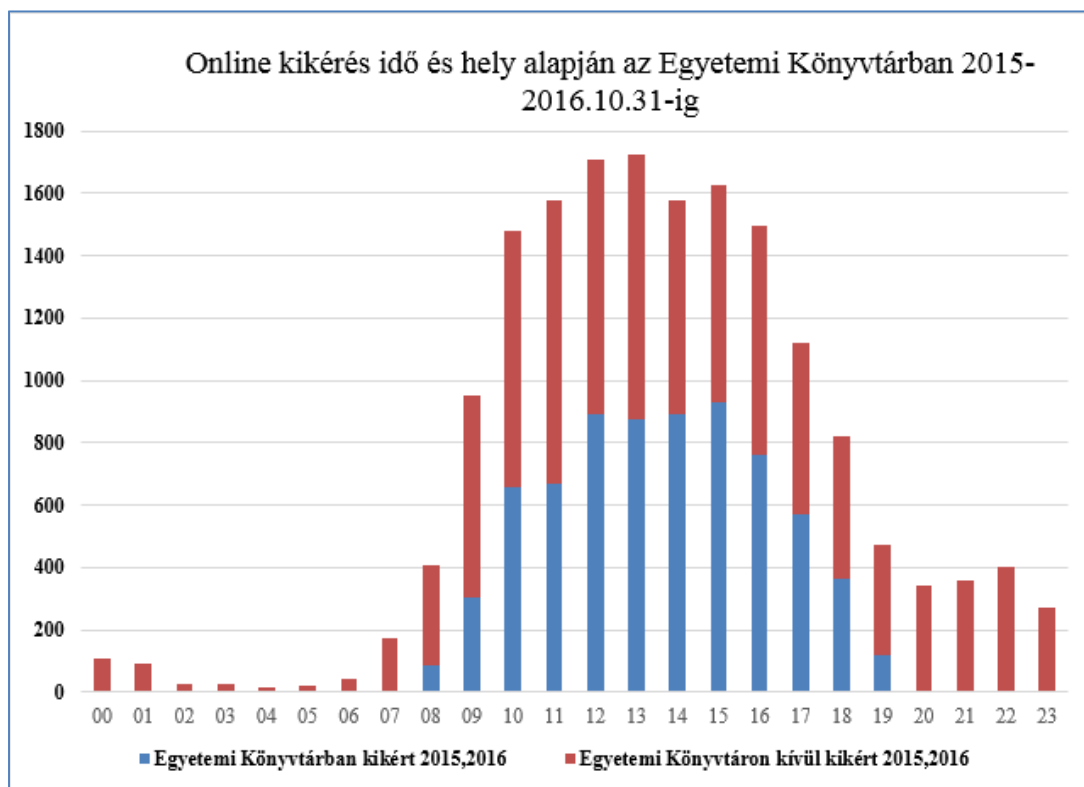
Egy, az Egyetemi Könyvtár Facebook oldalára érkezett vélemény a könyvtárról és az online kikérésről:

5. képernyőkép (Letöltés: 2016.02.18.)

Köszönet

Az egyéb munkáink mellett az elektronikus kéréslap bevezetésének folyamata a tervezéstől a tesztelésen át a megvalósításig nagyjából egy évet ölelt fel.

3. diagram Online kikérés idő és hely alapján az Egyetemi Könyvtárban 2015–2016.10.31-ig

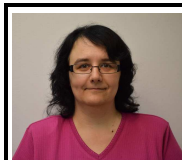
Czinki-Vietorisz G.: A könyvtárhasználók igényeire szabott ...

Köszönetemet fejezem ki kollégáimnak és a további közreműködőknek az elvégzett munkáért, amelynek segítségével a projektet sikeresen megvalósítottuk:

- Cerva Csaba – Egyetemi Könyvtár Informatikai és Fejlesztési Osztály: Aleph, hardver,
- Polán Attila – Tanító és Óvóképző Kar Kari Könyvtár: web-OPAC,
- Székelyné Török Tünde – Egyetemi Könyvtár Gyűjteménykezelő Osztály: szakmai tanácsadás,
- Szépvölgyi Katalin – Egyetemi Könyvtár Gyűjteménykezelő Osztály Folyóirat csoport: szakmai tanácsadás,

- Varga Klára – Egyetemi Könyvtár Informatikai és Fejlesztési Osztály: szakmai tanácsadás,
- BME OMIKK,
- Ex-Lh Számítástechnikai Kft.,
- Országgyűlési Könyvtár.

Beérkezett: 2016. XI. 16-án.

Czinki-Vietorisz Gabriella

az ELTE Egyetemi Könyvtár
Informatikai és Fejlesztési Osztály
könyvtárosa.

E-mail: vietorisz@caesar.elte.hu

Sirhán Bálint

Digitális tartalmak három-dimenzióban, webes környezetben történő megjelenítése: **CSS3D** és **X3D**

A XXI. században az informatika szinte az élet minden területén megjelent, aminek eredményeképpen hatalmas mennyiségű digitális adattartalom született. Ahhoz, hogy egyes tartalmakat a weben keresztül is hozzáférhetővé lehessen tenni – ingyenesen vagy szolgáltatás keretében – többféle szabvány, technológia került már kidolgozásra. A hálózaton keresztül történő dokumentum megosztásnak – ami például egy könyvtár esetében a helyismereti gyűjtemény közzététele, a digitalizálást követően – egyik hatékony módja a tartalom webes környezetbe történő ágyazása, mondjuk egy galéria. Ez önmagában ma már nem újdonság, sőt alapelvárás, hogy a rendelkezésre álló digitális gyűjteményt – természetesen a szerzői jogok figyelembe vételével – a felhasználó számára megfelelő módon megtekinthetővé, böngészhetővé kell tenni. Ahhoz, hogy ez minél látványosabb, interaktívabb és élménydúsabb legyen, érdemes 3D technológiát alkalmazni.

Tárgyszavak: digitális archívum, digitális dokumentum, weblap; háromdimenziós dokumentum

Bevezetés

Manapság a 3D technológia nem csak a szórakozás egyik eszköze, hiszen a tudomány több területén is használják már, például az építészetnél. Utóbbi esetében még csak a tervező asztalon létező ingatlant, az épületmodellezésnek köszönhetően, már előre, akár teljes egészében megtekinthetjük, sőt be is járhatjuk. Ehhez nincs másra szükség, mint a megfelelő szoftver (pl. ArchiCAD) kiválasztására és kezdődhet is a tervezői munka. Azonban most nem a különböző 3D-s tervező-szoftvekről lesz szó, hanem azokat a technológiákat mutatom be, amelyek lehetővé teszik, hogy a létrejött digitális tartalmakat három dimenzióban, webes környezetben megjelenítsük. Alapvető kérdés, hogy a vizualizáció eléréséhez egy sima böngészőben (pl. Google Chrome) szükséges-e valamilyen plugin használata. Ez főleg a korábbi évek problematikája volt, ma már léteznek olyan szabványok/specifikációk, amelyek nem igényelnek semmilyen külső bővítményt. A cikkben két fő fejlesztési lehetőséget – a **CSS3D**, illetve az **X3D** technológia – részletezek, amelyek kellően hatékonyak ahhoz, hogy valós idejű, megfelelő minőségű, élvezhető háromdimenziós tartalom megjelenítést biztosítsanak.

CSS3 3D Transforms – a webfejlesztők, web-designerek gyöngyszeme

1. ábra **Cascading Style Sheets 3D**

A CSS stílusleíró nyelv (1. ábra) gyakorlatilag a honlapok külleméért felel, manapság a webre történő fejlesztéskor elkerülhetetlen ennek a használata. A kódolás ebben az esetben nem annyira bonyolult, azonban a háromdimenziós élmény eléréséhez a CSS Level 3-at kell alkalmaznunk, amely lehetővé teszi a HTML elemek 3D-s transzformációját. Azért is érdemes a CSS-t használni a 3D-s élmény eléréshez, mert nincs kifejezetten szükség a GPU hardveres gyorsítására. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a kisebb könyvtárakban

vagy múzeumokban használt számítógépeken is probléma nélkül megtekinthetők ezek a tartalmak. A gyakorlatban a legegyszerűbben, a CSS3D-t úgy lehet szemléltetni, hogy leképezünk egy háromdimenziós kockát, amihez szükséges egy HTML (v5) és egy CSS (v3) állomány. Előbbi esetében tagek segítségével deklaráljuk a főbb paramétereket, azaz, magát a tartalmat, utóbbival pedig a megjelenési stílust határozzuk meg.

a) HTML állomány kódolása

```

<div class="stage">
  <div class="cube">
    <figure class="front"></figure>
    <figure class="back"></figure>
    <figure class="top"></figure>
    <figure
class="bottom"></figure>
    <figure class="left"></figure>
    <figure class="right"></figure>
  </div>
</div>

```

ML struktúráját tekintve két fő részt kell megadni, az egyik `<div class="stage">` elem, ami tulajdonképpen a „színpadot” jelenti, ide fog minden kerülni. A második magának a megjelenített objektumnak (kocka) a definiálása, amit a `<div`

`class="cube">` tag-gel tehetünk meg. Jelen példában a `<figure>` elemmel adjuk meg a kocka 6 oldalát. A megjelenítés szempontjából, az első oldalt, amit a kockából látunk, a `<div class="front">` elemmel definiáljuk. Ezt követően adjuk meg a bal/jobbs és alsó/felső, illetve hátsó oldalra vonatkozó tageket is (2. ábra).

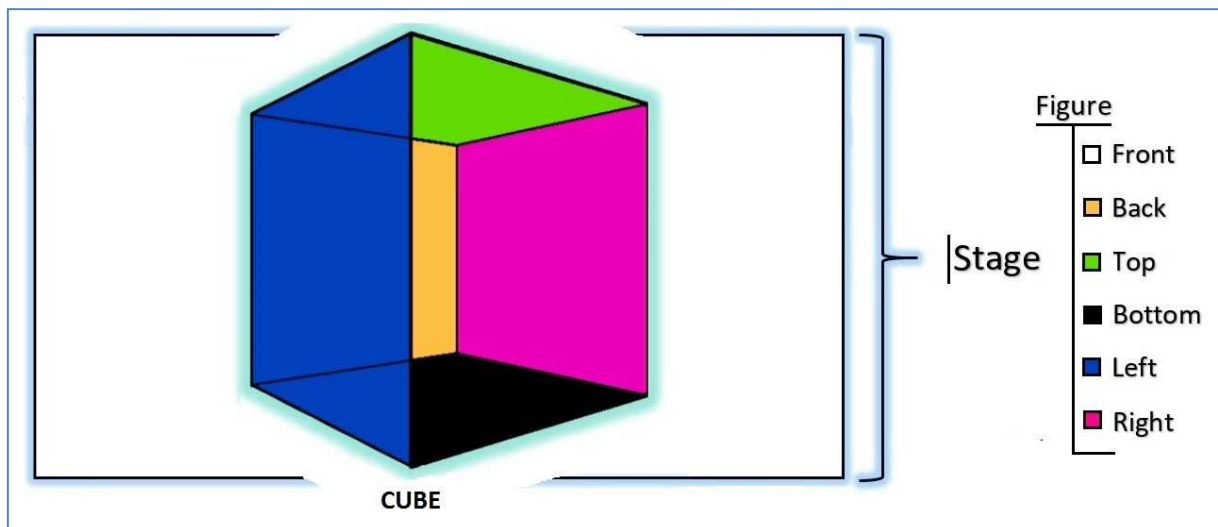
ML struktúráját tekintve két fő részt kell megadni, az egyik `<div class="stage">` elem, ami tulajdonképpen a „színpadot” jelenti, ide fog minden kerülni. A második magának a megjelenített objektumnak (kocka) a definiálása, amit a `<div class="cube">` tag-gel tehetünk meg. Jelen példában a `<figure>` elemmel adjuk meg a kocka 6 oldalát. A megjelenítés szempontjából, az első oldalt, amit a kockából látunk, a `<div class="front">` elemmel definiáljuk. Ezt követően adjuk meg a bal/jobbs és alsó/felső, illetve hátsó oldalra vonatkozó tageket is (2. ábra).

Selector 1.

```

stage {
width: 300px; height: 250px;
-webkit-perspective: 1600px;
-webkit-perspective-origin: 50% -
240px;
}

```


2. ábra A kocka elemeinek definiálása

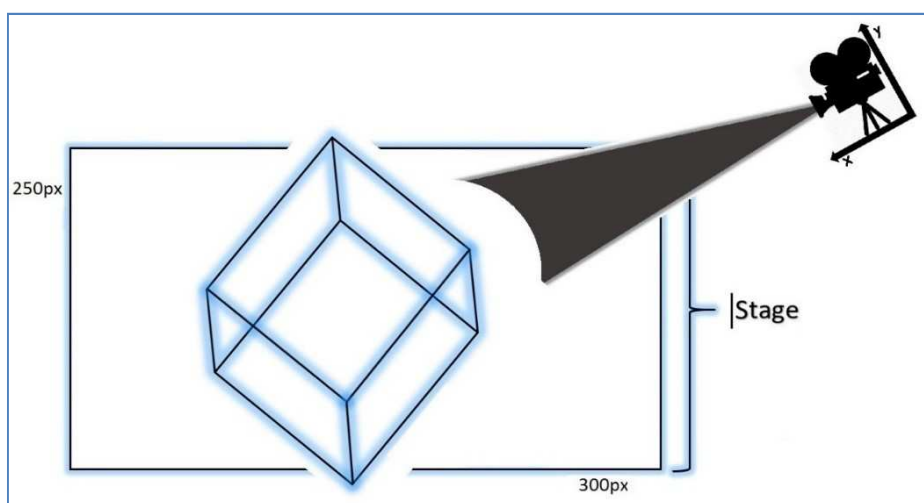
Ezt követően a „perspective” érték beállításával elérjük a 3D hatást, ami annál kifinomultabb lesz, minél nagyobb számot írunk. Ne feledjük a „perspective-origin” értéket sem, ami a „virtuális kamerának” az elhelyezkedése az X és Y tengely mentén. Gyakorlatilag ebből a szögből fogjuk látni a színpadra helyezett objektumokat (3. ábra).

Második lépésként ki kell rajzoltatni az alakzatot, a „figure” szelektor utasítással. Mivel korábban a HTML struktúrának megfelelően 6 db *figure* elemet definiáltunk, így összesen hat négyzetet rajzolunk: (ezek a kocka egyes oldalai).

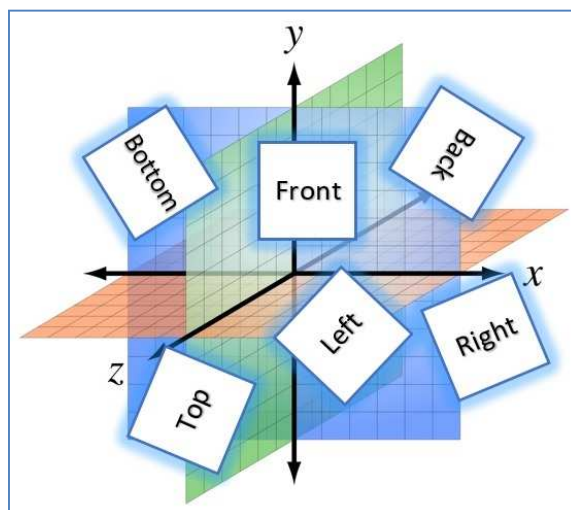
Selector 2.

```
figure {
  display: block; position:
  absolute;
  width: 300px; height: 300px;
  background-color: #60c2ef;
}
```

A harmadik lépésként meg kell adni, hogy a 3D-s térünkben hol helyezkedjenek el az egyes négyzetek, összeállva így egyetlen objektummá-kockává (4. ábra).

3. ábra A színpad és a „virtuális kamera” szemléltetése

4. ábra A négyzetek elhelyezése az X-Y-Z tengely mentén

Ehhez az egyes síkidomokat térben transzformálni kell, tehát forgatni, eltolni és skálázni az X, Y és Z tengely mentén:

Selector 3.

```
.front {
  -webkit-transform:
  translateZ(150px);
}
```

Selector 4.

```
.back {
  -webkit-transform: rotateY(180deg)
  translateZ(150px);
}
```

Selector 5.

```
.top {
  -webkit-transform: rotateX(90deg)
  translateZ(150px);
}
```

Selector 6.

```
.bottom {
  -webkit-transform: rotateX(-90deg)
  translateZ(150px);
}
```

Selector 7.

```
.left {
  -webkit-transform: rotateY(-90deg)
  translateZ(150px);
}
```

Selector 8.

```
.right {
  -webkit-transform: rotateY(90deg)
  translateZ(150px);
}
```

Ha ezzel megvagyunk, negyedik lépésként a már kész kockát mint egész objektumot is el kell forgatunk 3D-ben, azaz 360 fokban. Ehhez meg kell adni a „cube” és a „keyframes rotate” transzformációs utasításokat:

Selector 9.

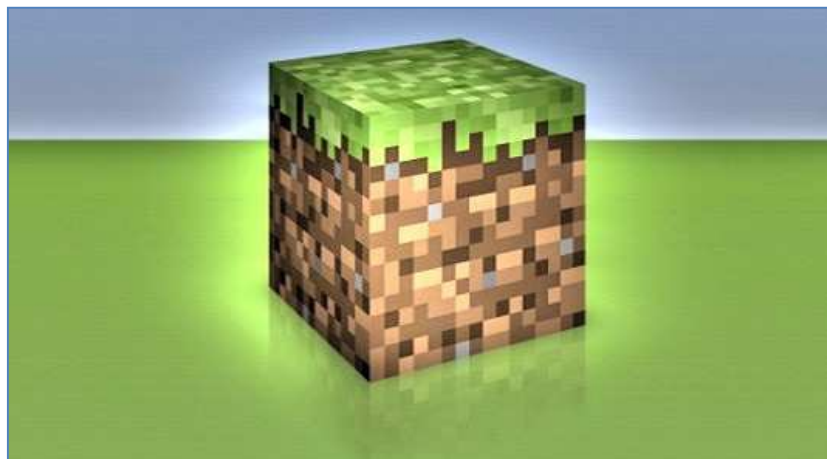
```
.cube {
  -webkit-transform-style: preserve-
  3d;
}
```

Selector 10.

```
@-webkit-keyframes rotate {
  0% { -webkit-transform:
  rotateY(0); }
  100% { -webkit-transform:
  rotateY(360deg); }
}
```

Extra lehetőségként, kedvenc kockánkat textúrázni is tudjuk. Ez a gyakorlatban annyit tesz, hogy színt vagy valamilyen mintát adunk az adott objektumnak (5. ábra).

Természetesen rengeteg még a CSS3D-ben rejlő lehetőség, például animációk, teljes virtuális terek létrehozása, a fentiek csak egy nagyon kis szelete az egésznek. Ami mindenképpen megvalósítható ezzel a technológiával, az nem más, mint az interaktivitás. Egy múzeum esetében, ha az adott kiállítás 3D-ben kerül bemutatásra, minden bizonnyal sokkal izgalmasabb és magával ragadóbb lesz a látogatók számára. Az egyes műtárgyak „3D digitalizálása” akár értékmegőrző szerepet is betölthet, egyúttal duplikálható is bizonyos szinten, mivel a létrejött modellek nyomtathatók. Ha egy közgyűjtemény teljes weboldala 3D-ben böngészhető, sokkal könnyebben hozzáférhetővé válik a sérült emberek számára is. Például a látássérülteknek, akik nehezebben olvasnak, a háromdimenzióban megjelenített szöveg valóban jobban érzékelhető. Nyilván az efféle tartalom megjelenítés bármilyen közgyűjteményi intézmény számára bizonyos anyagi terhet jelenthet, ezért érdemes előtte felmérni, van-e igény az ilyen jellegű szolgáltatásra.^{5, 6, 7.}

5. ábra 3D Kocka - textúrázva és háttérrel

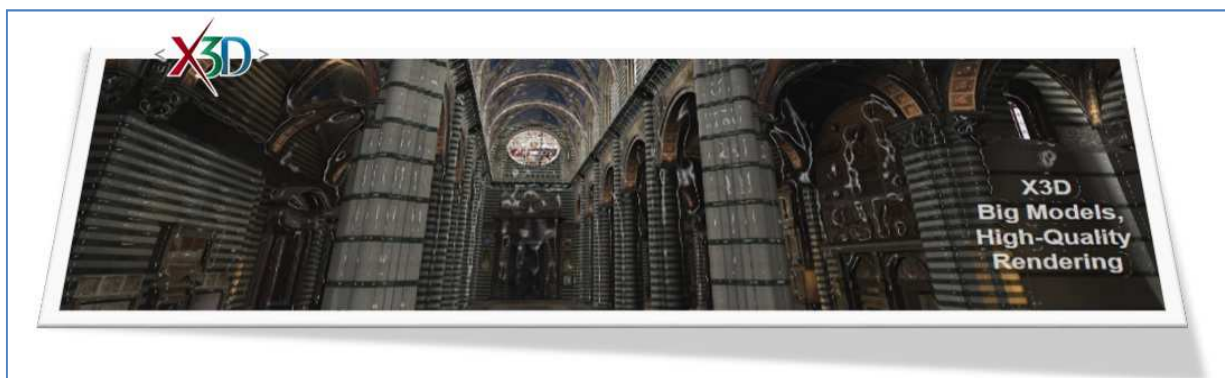
X3D (Extensible 3D Graphics)

6. ábra A konzorcium emblémája

A platformfüggetlen, kiterjeszhető 3D grafika tulajdonképpen a VRML (Virtual Reality Modelling Language) szkriptnyelv továbbfejlesztett változata, amely még hatékonyabb (gyorsabb) adatátvitelt tesz lehetővé a hálózati alkalmazások számára. Az X3D a Web3D Konzorcium grafikai munkacsoportja (Graphics Working Group) által kialakított ISO/IEC 19775 nyílt szabvány, amelyet a Nemzet-

közi Szabványügyi Szervezet még 2004-ben hagyott jóvá. A formátum XML alapú, a JavaScript-hez hasonlóan nagyon jól implementálható a HTML5-be, egyúttal igyekszik minél jobban kihasználni a GPU adta lehetőségeket. A 3D-s modellek leképezéséhez az X3 DOM-ot (Document Object Model) használ, ami egy open-source javascript függvénykönyvtár és amely már támogatja az olyan VR (virtuális valóság) technológiákat is, mint az Oculus Rift vagy a Microsoft HoloLens. A legfrissebb 3.3-as verzió jóval hatékonyabban képes a multi-stage/texture renderelésre, ami annyit jelent, hogy még több vizuális effekt leképezésére van lehetőség (light/environment mapping). Az X3D szabványt nyugodtan nevezhetjük egy „3D-for-all” technológiának, amelynek alkalmazásával bármilyen háromdimenziós környezet, színtér, alakzat és objektum megjeleníthető egy sima webböngészőben (például Mozilla Firefox).

7. ábra Az olaszországi Siena székesegyház X3D modellje
(<http://examples.x3dom.org/Demos/Siena/siena.html>)

Nézzük meg, hogy a gyakorlatban hogyan is épül fel, milyen struktúrával rendelkezik maga az X3D,

mit és hogyan kell kódolni:

1. rész

```
<?xml version="1.0" encoding="UTF 8"?>
<!DOCTYPE X3D PUBLIC "ISO//Web3D//DTD X3D 3.3//EN"
"http://www.web3d.org/specifications/x3d-3.3.dtd">
<X3D profile='Immersive' version='3.3'
xmlns:xsd='http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance'
xsd:noNamespaceSchemaLocation='http://www.web3d.org/specifications/x3d
-3.3.xsd'>
```

Alapesetben mindig definiálni kell a !DOCTYPE X3D tag segítségével a HTML dokumentum típusát. A dtd (document type definition) fájlra történő hivatkozás is kötelező, hiszen ez tartalmazza az

X3D szabvány validált követelményeit. Emellett a profile-ban meg kell adnunk az XML sémának (xsd) a hivatkozását és verziószámát, hogy egy érvényes XML fájlt kapjunk.

2. rész

```
<head>
  <meta content='HelloWorld.x3d' name='title' />
  <meta content='Simple X3D example' name='description' />
  <meta content='30 October 2000' name='created' />
  <meta content='7 August 2010' name='modified' />
  <meta content='Don Brutzman' name='creator' />
  <meta content='http://www.web3D.org' name='reference' />
  <meta
content='http://www.web3d.org/x3d/content/examples/HelloWorld.x3d'
name='identifier' />
  <meta content='http://www.web3d.org/x3d/content/examples/
HelloWorldTall.png' name='image' />
  <meta content='http://www.web3d.org/x3d/content/examples/
license.html' name='license' />
</head>
```

A fejlécben a leíró(meta) adatokat kell megadni a meta content elemmel. Itt többek között meg kell határozni a címet (title), a létrehozót (creator), a

létrehozás/módosítás dátumát (created/modified), az X3D fájl azonosítóját (identifier) és a megfelelő licenzre történő hivatkozást (license).

3. rész

<Scene>
<Group>
<Viewpoint centerOfRotation='0 1 0' description='Hello world!' position='0 1 7' />
<Transform rotation='0 1 0 3'>
<Shape>
<Appearance>
<Material diffuseColor='0 0.5 1' />
<ImageTexture url='\"earth topo.png\" />
</Appearance>
<IndexedFaceSet solid="false" coordIndex="0 1 3 2 -1 0 4 5 1 -1">
<Coordinate point="0 0 0, 0 0 1, 1 0 0, 1 0 1, 0 1 0, 0 1 1" />
</IndexedFaceSet>
</Shape>
</Transform>
</Group>
</Scene>
</X3D>

Az egyik legfontosabb rész az X3D kapcsán, a Scene elemek meghatározása, ami gyakorlatilag a háromdimenziós színtér. A Viewpoint elem beállítása azt a nézőpontot jelenti, ahonnan láthatók lesznek a színtérben megjelenített objektumok. Ami az igazán lényeges, hogy a Shape elemmel megadjuk az egyes objektumok attribútumait, például milyen alakzata legyen, kör vagy esetleg négyzet. Ez az X, Y és Z tengely mentén megadott koordinátákkal (Coordinate point elem) érhető el, a megfelelő értékekkel pedig „megrajzoljuk” az adott objektum formáját. Ezt követően lehetőség van textúrázásra is, ami az „ImageTexture” elemmel valósítható meg, így egy szép, élethű 3D-s modell hozható létre.^{2, 4, 10}

Ha komplexebb 3D portált szeretnénk létrehozni, érdekesebb az X3D-t alkalmazni, mivel a webes környezetben való tartalom megjelenítésre leginkább ez a szabvány alkalmas. A kompatibilitás szempontjából is ez a jobb lehetőség, hiszen a 3D-s grafikai tervezőprogramok nagy részével képes együttmű-

ködni. A közismert, nyílt forráskódú Blender szoftverrel készített háromdimenziós modellek szintén exportálhatók X3D formátumban, így bármely weboldalba beágyazhatók. Természetesen a CSS3D is jó alternatíva lehet, érthetőbb és egyszerűbb a kódolása, egy könyvtár számára alkalmas lehet akár egy 3D-s könyvespolc létrehozására szép- vagy szakirodalomnak megfelelően (8. ábra).

Érdekes még megemlíteni a WebGL (Web-based Graphics Library) technológiát, amely teljes egészében webalapú. Ez a grafikus programkönyvtár is viszonylag könnyedén kódolható HTML5-höz és JavaScripthez. Egyik nagy előnye szintén a platformfüggetlensége, tehát bármilyen eszközön, operációs rendszeren és támogatott böngészőn megjeleníthetünk vele 3D-s tartalmakat. A WebGL hasonlóan az X3D-hez, hatékonyan képes együttműködni a GPU-val, de ez nem meglepő, mert az OpenGL ES grafikus API-n alapszik. Ezzel is kiváló, interaktív háromdimenziós élmény érhető el.⁹

8. ábra 3D-s könyvespolc (forrás: chromeexperiments.com)

Aki ma a webre fejleszt plugin nélküli 3D-s alkalmazásokat, honlapokat, a felsorolt technológiák egyikét kell használnia. Azonban a jövő, valószínűleg a ma még annyira nem elterjedt **WebVR**, azaz a böngészőbe ültethető virtuális valóság lesz (9. ábra). A WebVR alapulhat például az X3D szabványon is, a specifikáció annyit tesz hozzá – a már meglévő 3D-s technológiához –, hogy képes felismerni, ha egy VR szemüveg csatlakozik a rendszerhez. Ezen felül érzékeli, hogy a térben éppen merre nézünk, így annak megfelelően közvetíti az információt, bár ez függ az adott eszköztől is. Sajnos magyarországi viszonylatban a közgyűteményi intézmények kevésbé tudják vagy akarják ezekben a technológiákban rejlő lehetőségeket kihasználni, főként gazdasági, illetve a szerzői jogi okok miatt. Külföldön viszont, főleg a múzeumok esetében, már megfigyelhető némi paradigmaváltás, például a British Museumnak – a Sketchfabbal történő együttműködésnek köszönhetően – már számtalan 3D-s modellje létezik.

9. ábra Oculus Rift VR eszköz (forrás: oculus.com)

A könyvtáraknál hazánkban bár elérhető néhány helyen virtuális kiállítás, azonban ezek csak 2D-s környezetben működnek. A cikkben írt specifikációk open-source alapúak, így bárki szabadon felhasználhatja őket. Nyilván a megfelelő szaktudás elengedhetetlen, azonban, ha van igény és elköte-

lezettség, érdemes a három dimenzióban rejlő lehetőségeket kihasználni.

Irodalom

1. BECKER, Bernd: To 3D or Not to 3D. In: Behavioral and Social Sciences Librarian, 2016. 35. sz., p. 83-86.
2. BRUTZMAN, Don – DALY, Leonard: X3D, Extensible 3D Graphics for Web Authors. – Amsterdam: Morgan Kaufmann, 2007. – 442 p.
3. GEROIMENKO, Vladimir – CHEN, Chaomei: Visualizing Information Using SVG and X3D. – London: Springer, 2005. – 298 p.
4. GKOUTZIS, Konstantinos: A Semantic Web based search engine with X3D visualisation of queries and results. – Plymouth: University of Plymouth, 2012. – 180 p.
5. GUARINI, Gianluca Daniele: HTML5 and CSS3 Transition, Transformation and Animation. – Birmingham: Packt Publishing, 2013. – 122 p.
6. KO, Chi Chung – CHENG, Chang Dong: Interactive Web-Based Virtual Reality with Java 3D. – Hershey: IGI Global, 2008. – 492 p.

7. KUNZ, Arthur: Web-3D-Welten systematisch erzeugen. – Hamburg: Diplomica Verlag, 2010. – 60 p.
8. POTENZIANI, Marco – CALLIERI, Marco – DELLEPIANE, Matteo: 3DHOP. In: Computers and Graphics, 2015. 52. sz., p. 129-141.
9. SUN, Fei – ZHANG, Zhaochuang: A lightweight and cross-platform Web3D system for casting process based on virtual reality technology using WebGL. In: International Journal of Advanced Manufacturing Technology, 2015. 80. sz., p. 801-816.
10. Web3D Consortium hivatalos honlapja
<http://www.web3d.org/>

Beérkezett: 2017. I. 11-én.

Sirhán Bálint

*a Debreceni Egyetem Informatikai
Tudományok Doktori Iskola
doktorandusza
E-mail: netkulcs@outlook.com*

Online szakmai kommunikáció könyvtároskörben

Milyen témáról szeretnének a könyvtárosok többet olvasni a szakmai fórumokon? Mivel foglalkoznának inkább kevesebbet a mostaninál? Kutatásomban azt vizsgáltam, hogy a könyvtárosok mely online kommunikációs csatornákat részesítik előnyben és milyen szempontból, illetve mennyire hajlandók saját maguk is értékes tartalommal hozzájárulni az online folytatott szakmai beszélgetésekhez.

Tárgyszavak: könyvtáros; kommunikációrésztevő; online üzemmód

Több tanulmányt lehetett már olvasni a könyvtárosok és a könyvtárhasználók közötti online és hagyományos kommunikációról, de a könyvtárosok közötti belső szakmai kommunikációról annál kevesebbet. A témakörre érdemes lehet figyelmet fordítani, feltérképezni és nyilvántartani a csatornákat, hogy az üzenetek mindig a leginkább illeszkedő helyen jelenjenek meg, ahol a célközönségüket eléri. 2015 nyarán végzett kutatásommal egy lehetséges módszert próbáltam ki a könyvtárosok online kommunikációs csatornáinak megismerésére, és a témakörön belüli jártasságuk felmérésére. A kutatást eredetileg a *Magyar Könyvtárosok Egyesülete 48. Vándorgyűlésére* készítettem, az eredményeket először a *Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete (CSMKE) szekciójában* elhangzott előadásomban ismertettem.

A felmérés alapjául a hazai digitális állampolgárság-modell digitális kommunikációs részkompetenciája szolgált. A digitális állampolgárság-kutatást 2013-ban kezdtük el végezni az *Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Karának Információs Társadalom Oktató és Kutatócsoportján* belül (ELTE PPK ITOK). Az alap kutatás során kidolgoztunk egy modellt és kérdőíves felmérést végeztünk a tanárok, a tanulók és a nem tanárként dolgozó felnőttek körében, amelynek információrendszerezésre vonatkozó részeredményeit korábban publikáltam [1]. A munka az *Oktatási Hivatal* keretében folytatódott a pedagógus szakértők és szaktanácsadók digitális állampolgárságra vonatkozó kompetenciáinak felmérésével egy átdolgozott modell és átgondoltabb, inkább a kompetenciamérésre fókuszáló kérdőív segítségével [2]. A könyvtárosok belső

szakmai kommunikációját feltérképező kutatás ez utóbbi elméleti kereteire és módszerére építkezett.

1. Az online, belső szakmai kommunikáció elmélete

A digitális állampolgár olyan személy, aki a digitális és az online világban járatos, az abban megjelenő információkat kritikusan szemléli, konstruktívan továbbgondolja, produktívan kezeli, és ez alapján képes eredményesen és a közösség számára is értékeremtően végezni a mindennapi tevékenységét. A digitális jelenlét kompetenciakör része a hozzáférés, az eszközhasználat és a kommunikáció; a digitális életvezetéshez az egészség, az énmegjelenítés és az együttélés tartozik; míg a digitális produktivitás a hatékonyság, a tartalom-szervezés és az értékeremtés kompetenciáit foglalja magába [2]. A tárgyalt terület tehát a digitális jelenlétben belül a digitális kommunikáció egy kis szelete. Ez a kompetencia az információk digitális vagy online megvalósuló cseréjét jelenti, mely történhet az önkifejezés, az információátadás vagy az együttműködés céljából. Az online kommunikáció nemcsak szöveges üzenetet jelent, hanem lehet kép, mozgókép, hang, videó vagy helymeghatározás-alapú információ is [3]. A belső szakmai kommunikációt pedig a könyvtáros szakmán belül, a könyvtárosok egymás között történő információ-cseréjének nevezhetjük.

2. Kommunikációs szintek mérése kérdőíves módszerrel

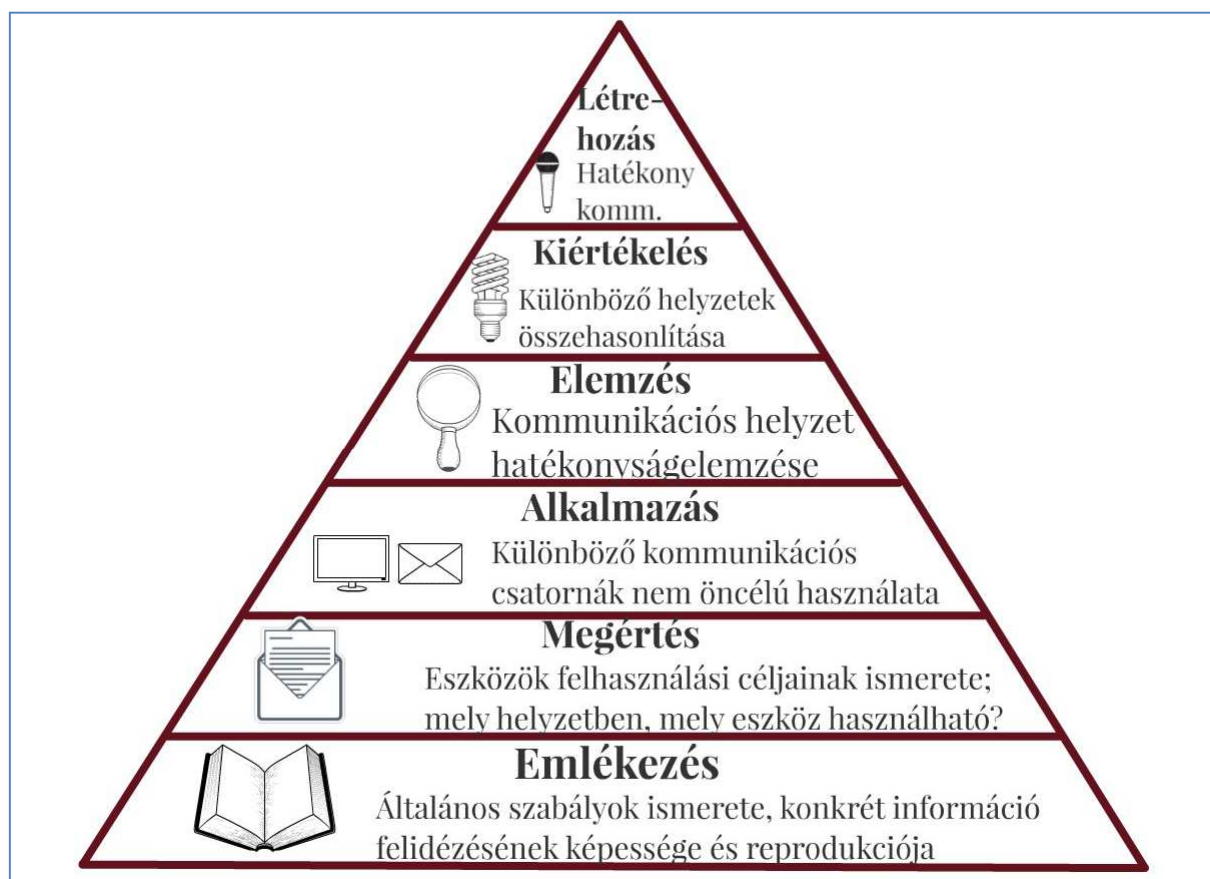
Bár a digitális jelenlét kompetenciáit mindenki birtokolja, aki online szokott tevékenységeket végezni, de eltérő szinten. A megkülönböztetést az eddi-

gi kutatások során *Bloom* kibővített taxonómia-rendszerének segítségével végeztük [4]. Jelen esetben az attitűdöt vizsgáló affektív területet nem vizsgáltam, csak az ismeretek felmérésére szolgáló kognitív területet vettem alapul, amely az emlékezés, a megértés, az alkalmazás, az elemzés, a kiértékelés és a létrehozás szinteket foglalja magába. Ezek a szintek nagyrészt egymásra épülnek, akár egy piramis alakjában is elképzelhetők (1. ábra), mivel például csak akkor lehet alkalmazni egy eszközt, ha megérti a felhasználó, hogy hogyan működik és mire való, továbbá csak akkor tud értékes tartalmat létrehozni, ha már korábban elemezte és értékelte saját maga és mások kommunikációs tartalmait.

A terület felméréséhez online kérdőíves módszert alkalmaztam, amelyet első sorban a Katalisten, és ezen kívül informális csatornákon keresztül népszerűsítettem. A kitöltésre nagyjából egy hónap állt rendelkezésre 2016. április 29-től kezdődően. A kérdőívben található kérdések az általános demog-

ráfiai adatok mellett a Bloom-taxonómia-rendszer egyes szintjeire alapultak, így összesen hat kérdés vonatkozott a belső szakmai kommunikációs ismeretekre.

- **Emlékezés:** az első szinten csak az általános kommunikációs szabályok ismerete, illetve egy konkrét információ felidézése, tudása, reprodukálása a szükséges, ezért ebben az esetben arra kértük a kitöltőket, hogy soroljanak fel legalább három könyvtáros kommunikációs csatornát, azaz olyan hagyományos és online helyet, ahol szakmai információ szokott elhangzani.
- **Megértés:** a digitális állampolgár feladata, hogy képes legyen a saját szavaival megfogalmazni, mikor milyen eszközt érdemes használni a különböző kommunikációs helyzetekben, és példát adni, hogy melyik eszköz milyen felhasználási célhoz társítható. Erre vonatkozóan arra kértük a kitöltőket, hogy a Katalist levelezőlistát és a Könyvtárosok Facebook csoportot jellemezzék pár szóban.

1. ábra Bloom-taxonómia-rendszer kognitív szintjei a digitális kommunikáció definícióival

- **Alkalmazás:** az első olyan szint, amelyen a felhasználó gyakorlati tapasztalattal is rendelkezik az adott kommunikációs eszközzel, de lehet, hogy még csak külső szemlélőként van jelen, és nem oszt meg saját tartalmat. Fontos szempont, hogy a gyakori használat, nem feltétlenül egyenlő a megfelelő használattal. A definíció szerint a felhasználó akkor alkalmazza a rendelkezésére álló eszközt a kommunikációs tevékenységéhez kapcsolódóan, amikor arra lehetősége adódik és az a kommunikációs folyamatot segíti. A kérdésnél egyrészt egy gyakorisági skálát használtunk, melyben a soha, ritkábban mint havonta, havonta, néhány naponta, naponta értékek közül lehetett választani a Katalist, a Könyvtárosok Facebook csoport, a könyvtári vagy könyves vonatkozású blogok, mikroblogok (például Twitter, Tumblr), speciális szakmai levelező listák, és a könyvtáros ismerősökkel kialakított Facebook chat vagy zárt csoport vonatkozásában. Ezen túlmenően további két szituációt mutattunk be, amelyek kapcsán a kitöltők szintén a fenti lehetőségek közül választhattak, hogy adott esetben melyiket vennék igénybe leginkább. Az egyik arra vonatkozott, ha egy olvasó betér a könyvtárba, és egy nagyon ritka könyvet szeretne kikölcsönözni, amely nincs meg a könyvtárban. A másik pedig arra, ha az olvasó olyan témában kér segítséget, amelyben a könyvtáros nem járatos.
- **Elemzés:** jellemzője, hogy a felhasználó elemezni tudja a kommunikációs helyzeteket, hogy azok milyen eszközzel, milyen módon és milyen céllal valósultak meg, és ennek alapján levonni a következtetést, hogy kellően hatékony volt-e a folyamat, vagy hogy milyen korlátok, gátak és lehetőségek merültek fel közben. Ezzel kapcsolatban is egyrészt egy szituációt említettünk, melynek kapcsán a kitöltő el tud vonatkoztatni a saját helyzetétől: ha egy kolléganője feltett egy kérdést a Katalisten, de nem érkezett rá válasz, akkor annak mi lehet három lehetséges oka. Továbbá az előzőekben említett kommunikációs csatornákkal kapcsolatban kellett sorrendbe állítani, hogy a rajtuk szereplő információkat mennyire tartja fontosnak. Valamint egy-egy téma említését kértük a legemlékezetesebb szakmai vitákkal kapcsolatban, illetve hogy melyeket hiányol a csatornákról.
- **Kiértékelés:** lényege, hogy a személy össze tudja hasonlítani a saját kommunikációs helyzetét egymással, és ezeket kiértékelni a hatékonyság, gördülékenység és eredményesség szempontjából. Ezen kívül képesnek kell lenni értékelni olyan helyzetet is, amelyet csak kívülállóként figyel meg. Ebben az esetben két szituációt vá-

zoltunk fel, az egyikben az elektronikus katalógus hibás rekordjainak kitakarításában kérte segítséget másoktól valamely csatornán, a másikban pedig osztályvezetőként nincs megelégedve a munkatársai hozzáállásával, és hogy jól kezeli a problémás olvasói helyzeteket, ezért folyamodna valamilyen lépéshez.

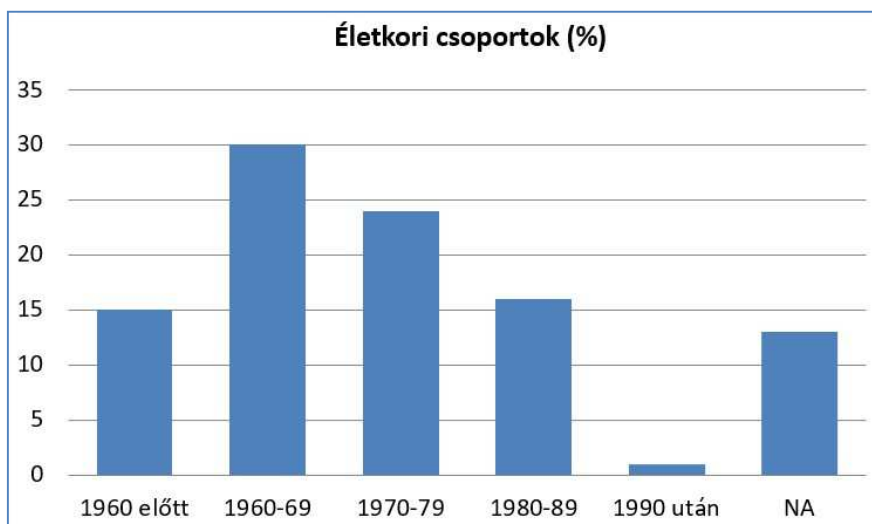
- **Létrehozás:** magas szintű művelése során a felhasználó kialakítja saját maga számára azokat a kommunikációs szokásokat és normákat, amelyeket helyzettől függetlenül igyekszik betartani és másokban is tudatosítani. Ezzel kapcsolatban azt kérdeztük a korábbiakban is tárgyalt kommunikációs csatornákkal kapcsolatban gyakorisági skálán, hogy a kitöltő milyen rendszerességgel szokott posztokat, információkat közölni, vagyis értékes tartalmakat létrehozni. Ez a szint tehát abban különbözik az alkalmazástól, hogy a válaszadó már nemcsak olvasó, külső szemlélője a kommunikációnak, hanem résztvevője és alakítója.

3. Katalist-minta bemutatása

A kérdőívet az 1992 óta működő, legnagyobb belső szakmai kommunikációs csatornára, a Katalist-re küldtem ki. A levelező lista gazdájától, *Drótos Lászlótól* kapott információk alapján jelenleg 3463 e-mail cím van a Katalist taglistáján, amelyek közül 105 inaktív, azaz a cím gazdája vagy a hetekig elérhetetlen (például betelt) postafiókok esetében a listát kezelő mailman program leállította a levélküldést. Az összes feliratkozó közül 2569-en egyedileg kapják a leveleket, 894-en pedig úgynevezett digest formában, vagyis naponta egy összesítő e-mail érkezik számukra az aznapi levelekről. A kitöltés időszakában egyébként 162 email érkezett összesen a levelezőlistára.

A Katalisten keresztül tehát 3358 aktív e-mail-elérhetőséggel rendelkező felhasználó kapta meg az online kérdőívet, akik közül összesen 120 fő töltötte azt ki, ami az egész 3,57%-át jelenti. Ez a minta nem tekinthető reprezentatív számnak, úgyhogy mindössze csak kiindulási alapot jelenthet további vizsgálatokhoz.

A válaszadókat életkori csoportok szerint kibővítettem meg (2. ábra), ez alapján 15%-uk született 1960 előtt, a legnagyobb csoport (30%) született az 1960-as években, a második legnagyobb csoport (24,16%) pedig az 1970-es években. Rajtuk kívül 15,83% született az 1980-as években és

2. ábra A minta életkori csoportok alapján szemléltetve

mindössze 2 kitöltő az 1990-es években. Nem válaszolt a kérdésre a kitöltők 13%-a.

A kitöltők munkahelye szempontjából egyaránt 36,67% azoknak az aránya, akik Budapesten vagy pedig megyeszékhelyen élnek, további 23,33% pedig városban. Mindössze 2 válasz érkezett községi könyvtárakból, úgyhogy a válaszok elemzése szempontjából érdemes figyelembe venni, hogy első sorban a városokban dolgozók gondolatait mutatják be.

Első sorban a közkönyvtárakban dolgozók töltötték ki a kérdőívet, csaknem a minta felét adják (43,33%), a második legnagyobb számban jelenlévő csoport pedig a felsőoktatási könyvtárban dolgozóké (25%), a minta további nagyjából 11–11%-át képezik iskolai- és szakkönyvtárosok, valamint 3–4% a nemzeti könyvtárban vagy szakkönyvtárban dolgozik.

Rákérdeztünk a válaszadó státuszára is, eszerint a többség (57,5%) nem vezető, tehát a saját munkájáért felelős a mindennapokban. További 15% felel a sajátján kívül minimum három ember munkájáért, 8,33% további minimum öt emberért, és 15,83% a felsővezetői kategóriába tartozik, ugyanis több mint tíz ember munkájáért felelős.

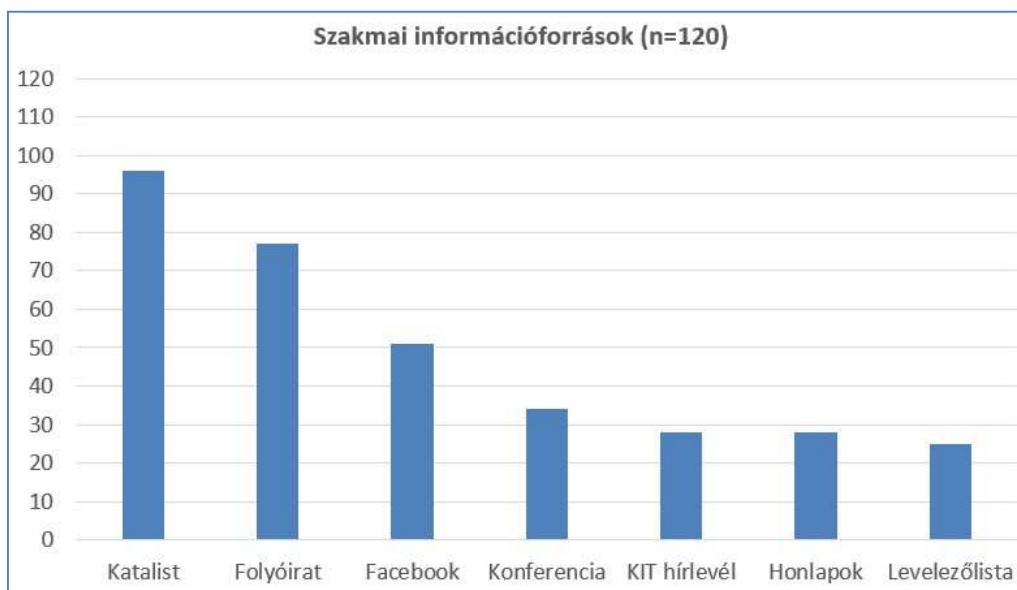
4. Kutatási eredmények a szakmai kommunikációról

A kérdőívben szereplő kérdések nemcsak arról szolgálnak információt, hogy a könyvtárosok

mennyire tájékozottak a belső szakmai kommunikációs lehetőségekről, hanem az egyes kérdések is sok információt nyújtanak a további vizsgálatokhoz, és a jelenlegi kommunikációs helyzet felméréséhez. A fejezetben leíró adatokkal mutatom be azokra a kérdésekre érkezett válaszokat, amelyek szélesebb körű érdeklődésre tarthatnak számot, és érdemes továbbgondolásuk további kutatások szempontjából, majd pedig az egyes Bloom-szinteken elért pontszámok átlagát összegzem. [5]

4.1 Melyek a szakmai információ forrásai?

A kérdésre a Bloom-taxonómiaelemzés szintje adott választ, amelyben a könyvtárosokat a hagyományos és online könyvtáros kommunikációs csatornákról kérdeztük (3. ábra). A legtöbb kitöltő a Katalistet említette, a 120 beérkezett válasz közül összesen 96 helyen szerepelt. A folyóiratok online megjelenő információit 77-en sorolták ehhez a témakörhöz, a 3K 24 említést kapott, a TMT 17-et, a Könyvtári Figyelő 13-at, a Könyvtári Levelező/Lap 8-at, a továbbiakban a könyvtári sajtót általános értelemben véve szerepeltették a kitöltők. A Facebook közösségi oldal kapta a harmadik legtöbb szavazatot, összesen 51-en említették, akik közül 16-an konkrétan a Könyvtárosok csoportot nevezték meg, 11-en a Könyvtárosok Dolgozószobája csoportot, 3 fő iskolai könyvtári csoportot, a többiek pedig általános értelemben említették az oldalt. 34 kitöltő a konferenciákhoz és továbbképzésekhez kapcsolódó információforrásokat említette, kiemelten 12-en a Könyvtáros Vándorgyűlést. További 25 fő egyéb olyan könyvtári levelezőlistá-

3. ábra Bloom-elemzés szintje a legnépszerűbb információforrásokkal

kat sorolt fel, a *KIT Hírlevelet* összesen 28-an neveztek meg a válaszukban, ezentúl megjelentek a források közt különböző könyvtári honlapok, például az *Országos Széchényi Könyvtár*, a *Könyvtári Intézet* és a *Könyvtárostanárok Egyesületének* weboldala.

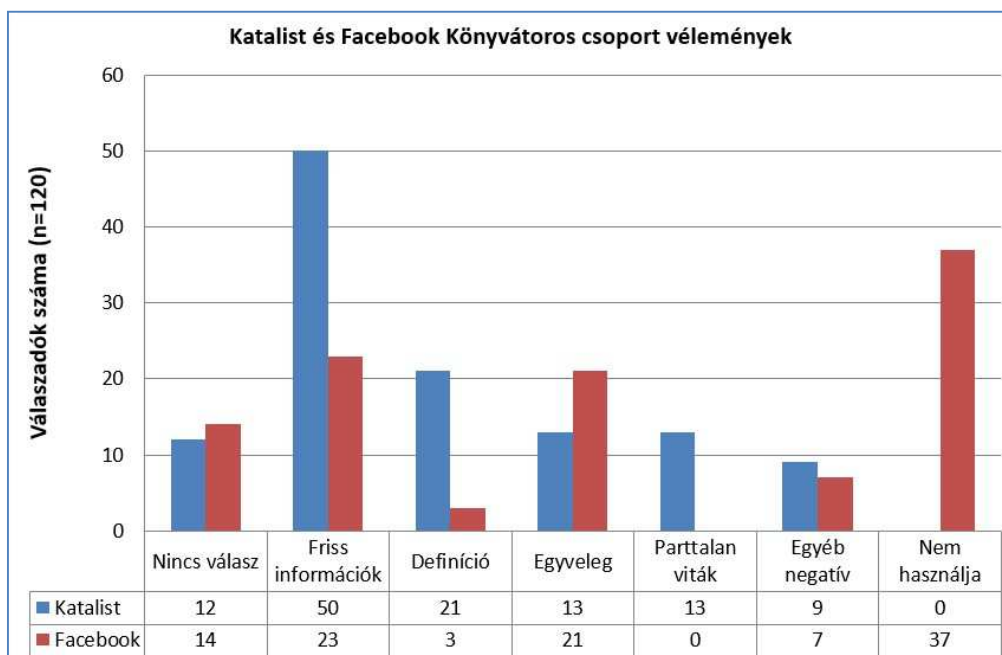
A felsoroltak közül a folyóiratok, a hírlevelek, a honlapok és a rendezvények információit inkább az egyoldalú csatornák közé sorolhatjuk, ahol nincs lehetőség a két- vagy többoldalú kommunikációra. A kérdőív további részében a Katalistre és egyéb levelezőlistákra, valamint a közösségi oldalakon történő többirányú kommunikációra vonatkoztak a kérdéseink.

4.2 Hogyan jellemezné a Katalistet és a Könyvtárosok Facebook csoportot?

A megértés szintjén a kérdőív kitöltőitől a Katalist és a Facebookon található Könyvtárosok csoport bemutatását kértük (4. ábra), mint a könyvtárosok egymás közötti információmegosztásának két népszerű többirányú kommunikációs csatornája [6]. A kérdésre a Katalist esetében 12 kitöltőtől nem kaptunk egyértelmű választ, a Facebookra vonatkozó kérdésnél pedig 14 főtől, utóbbinál magas volt azoknak a száma is (n=37), akik egyáltalán nem ismerik vagy nem használják az eszközt.

Először a Katalistre vonatkozó kérdésre adott definiációszerű válaszok közül (n=21) emelek ki egy jellemző példát, amely jól jellemzi a szemléletet: „Bármilyen szakmával kapcsolatos kérdéssel lehet a levelezőlistára feliratkozókhoz fordulni. Rendkívül segítőkészek a tagok egymással. Nincsenek „határok”, aki ért magyarul, tag lehet.”

A válaszok tartalmát vizsgálva mindkettőnél leginkább a friss információkat emelték ki a válaszadók. A Katalistet például egy kitöltő a következőképp jellemezte: „A szakmai kommunikáció alapvető eszköze és ismeretforrása, nagyon értékes, nagyon jó, h van nekünk. Szeretem a sokszínűségét és a kötetlenségét, azt, h főigazgatótól a hallgatóig, professzortól az asszisztensig bárki megszólalhat, érdemi reagálást vagy segítséget kap. És általában gyorsan - ez a köszönetek megjelenési idejéből is látszik - ilyenkor mindig azt érzem, h komoly szellemi potenciál ÉS összetartó, támogató erő van a könyvtáros közösségben. Aki nem látszik rajta, a távolmaradásával önmagát minősíti.” Az 50 válaszból kitűnt, hogy a többség ezt a levelezőlistát tartja a könyvtári információcsere alapvető eszközének, amelyen mindenképp jelen kell lenni a szakmai tájékozottság megőrzése érdekében.

4.ábra Bloom megértés szintje a Katalist és Könyvtárosok Facebook csoport jellemzésével

A Facebook csoporttal kapcsolatban kevésbé a hasznosságra asszociáltak a kitöltők, hanem inkább a csoportban megjelenő érdekes információkat emelték ki (n=23). Fontos szempontok között szerepel, hogy ezen az oldalon „arcot kapnak” a könyvtárosok, mivel a hozzászólást író neve s e mellett általában a profilképe is látható, ami ellentétben áll például a levelezőlisták jellemzőjével. Megjegyezték a válaszadók, hogy ezen az oldalon több nemzetközi hír, külföldi esemény is helyet szokott kapni, ami növeli a csoport jelentőségét. Azonban van, aki a pozitívumok mellett hiányolja az együttműködést, amelyre a felület lehetőségét adna: „Tagja vagyok, néha hozzászólók információkhoz. Jó, hogy az évfordulókról ott is tájékoztatnak. Elsősorban hírközlésre használják, de az online jelenlét közös projekteket is lehetővé tenné, ill. online referenz oldalt lehetne létrehozni.”

A többi szempont inkább valamely negatívumát emelte ki a csatornákon történő kommunikációnak. A Katalisttal kapcsolatban 13 kitöltő megemlítette, hogy túl sok információ található a levelezőlistán, amelyek nem mindig relevánsak, és sok időt vesz igénybe kiválasztani az információértékkel rendelkező üzeneteket. A Facebook csoporttal kapcsolatban inkább a kötetlenségét emelte ki 21 válaszadó, akik szerint a fontos információk mellett az érdekesség kategóriájába tartozó bejegyzések is

vannak, ezért sem lehet hivatalos információforrásnak tekinteni.

Többen is nehezményezték a kérdőívet kitöltők közül a Katalisten megjelenő „parttalan vitákat”, amelyeknek egyik problémája, hogy hosszú levél-folyamokon átívelnek. A lényeges gondot inkább az jelenti, hogy a felvetett kérdések nem generálnak döntést, változást vagy egyéb szakmai tevékenységet.

4.3 Hiányzó fontos témák

Az elemzés szintjéről érdemes kiemelni, hogy mely témával szeretnének többet foglalkozni a jövőben a különböző kommunikációs csatornákon. Az egyes szempontokat tartalomelemzéssel állítottuk össze a beérkezett szabad szavas válaszok alapján. Az alábbi listában a legtöbbször említett témákat összegeztem.

- A kitöltők közül 17-en is megjegyezték, hogy hiányoznak számukra a jó gyakorlatok, tapasztalatok, tippek, sikeres rendezvények mögött álló tanácsok, amelyeket a kollégák a kommunikációs csatornán keresztül megosztanának.
- A második leghiányoltabb téma a trendek, amelyhez kapcsolódó témát 13 kitöltő említett. Ezek alapján érdemes lenne szót ejteni a közösségi megoldásokról, a támogatói céges kapcsolatok építéséről, az Y és Z generációs

problémákról és megoldásaikról, az új szolgáltatások (például szállásfoglalás, telekocsi, Netflix) nyomán keletkező használói szolgáltatások változásáról, az online referenz csatornáiról és lehetőségeiről, az online nyelvtanulás lehetőségeiről és a partnerségekről, vagy éppen a külföldi szakmai utak tapasztalatairól.

- További 11 fő hiányolja a beszélgetést a könyvtárosok egzisztenciájáról, pályaképéről, az őket megillető juttatásokról, bérrendezésről és egyéb munkajogi kérdésekről. 10-en pedig kifejezetten az érdekvédelmi és érdekképviselési kérdésekről szeretnének többet olvasni, például, hogy hogyan lehetne a szakma értékét és nélkülözhetetlenségét bemutatni a nyilvánosság számára.

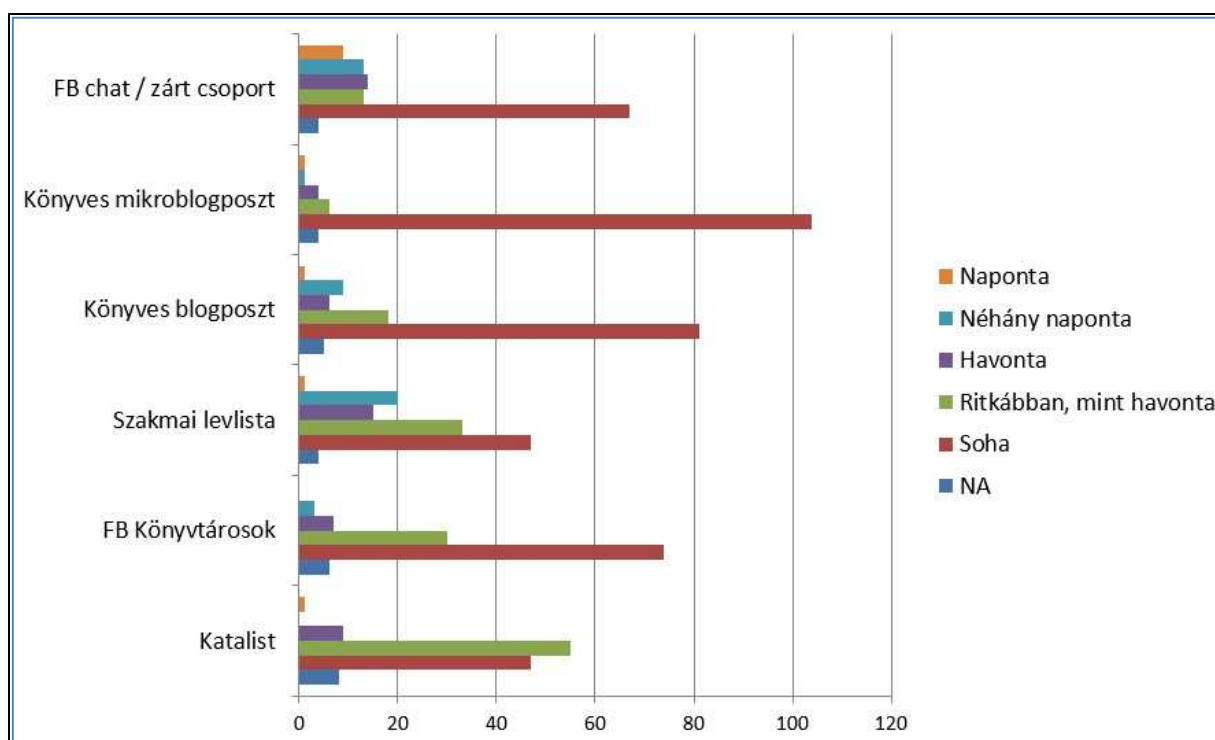
4.4 Hol oszt meg szakmai tartalmat?

A létrehozás Bloom-szintjén a könyvtárosok saját információmegosztási hajlandóságára voltunk kíváncsiak a különböző csatornákon (5. ábra). A minta ugyan nem reprezentatív, de a kérdőív kitöltőinél minden megadott csatornánál az a leginkább jellemző, hogy nem osztanak meg szakmai tartalmat. Főleg a mikroblogok (például Twitter, Tumblr)

emelkedik ki a sorból, ahol a 120 válaszadóból 104 soha nem oszt meg információt. Ez a nagyjából 2%-os használati átlag nem annyira marad el a hozzávetőleg 5,8%-os magyar átlaghasználatától [7]. Második a könyves blogposzt a „negatív rangsorban”, ahol soha nem nyújtanak tartalmat a kitöltők (n=81), harmadik és negyedik helyen pedig maga a Facebook könyvtárosok csoport (n=74) és más zárt csoportok, illetve chat beszélgetések szerepelnek (n=67).

A Katalistnál a többi csatornával ellentétben a „ritkábban, mint havonta” érték a domináns, mivel 55 kitöltő néha szokott információt közölni a listán. Más szakmai levelezőlistákra pedig 33 fő küld havi rendszerességnél ritkábban tartalmas üzenetet. 30 válaszadó a Könyvtárosok Facebook csoportjába és 18-an blogokra is írnak néha könyvtáros témakörökben.

Havonta és néhány naponta is szokott 15-20 könyvtáros üzenetet küldeni a különböző szakmai levelezőlistákra. Továbbá a Facebook chaten és más zárt csoportokban is 13-14 fő rendszeresen tesz közzé bejegyzést, sőt ezt használják a legtöbben (n=9) napi rendszerességgel is.

5. ábra Bloom létrehozás szintjén a kommunikációs csatornák használati gyakorisága

A létrehozásszinten összesen 30 pontot lehetett elérni, ha a gyakoriságot pontszámoknak feleltetjük meg. Ezt az értéket összevettem az 1970 előtt (n=54) és az 1970 után születettek (n=50) életkori csoportjával, hogy ellenőrizzem az életkori szempontok hatását ebben a kérdésben. Nagy különbségek azonban nem figyelhetők meg az életkor szempontjából, a legtöbben 6–14 pontot értek el mind a két életkori csoportból. Ez alatti értéket összesen 2 válaszadó ért el, akik az 1970 előtt születettek közé tartoznak, de e feletti értéket is 4-en értek el a csoportból, viszont az 1970 után születettek közül is mindössze 8-an értek el 14 pontnál többet a létrehozás szintjén. Tehát az életkori szempontok nem tekinthetők döntő jelentőségűnek Bloom létrehozás szintjén.

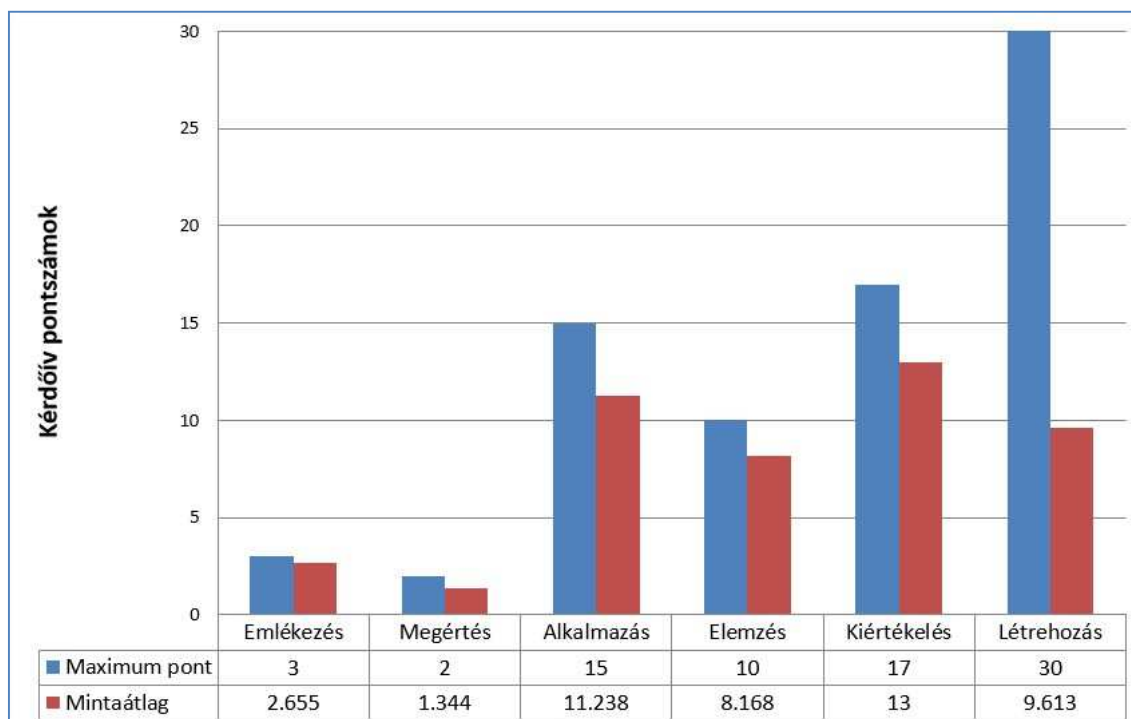
4.5 Összesített eredmények

Valamennyi kérdésre adott választ átszámoltam pontokra, és összesítettem őket a Bloom-szintek mentén (6. ábra). Például az emlékezéshez kapcsolódó feladatra maximálisan három pont járt, ha a kitöltő legalább három különböző csatornát meg tudott említeni. Ha valaki ennél kevesebbet írt, akkor értelemszerűen annyival kevesebb pontot kapott. A megértés szinten legfeljebb két pontot lehetett kapni, ha a könyvtáros a Katalistet és a Könyvtárosok Facebook csoportot is be tudta mu-

tatni. Azok, akik nem ismerték valamelyiket, vagy elmulasztották a leírást, nem kaptak pontot az adott itemre (alkérdésre). A gyakorisági kérdéseknél minél gyakoribb értéket jelölt meg a kitöltő, annál több pontot kapott.

Ennek alapján az emlékezés és az elemzés szintjén érték el a kitöltők a legjobb eredményt, a következő két helyre pedig arányaiban a kiértékelés és az alkalmazás kerül. A megértés szintjének viszonylag gyenge eredményét magyarázza, hogy a válaszadók közül sokan nem használják a Könyvtárosok Facebook csoportot, ezért nem tudtak választ adni a kérdésre. A létrehozás szintjén elért gyenge arányszám viszont egyértelműen mutatja az online szakmai információmegosztás iránti alacsony hajlandóságot.

Az összesített pontszámokat figyelembe véve az látható, hogy a maximálisan elérhető 77 pontból a legtöbben (57%) a középmezőnyben teljesítettek 40-50 pont között, de sokan kerültek (22%) az 50-60 pont közötti kategóriába is. További 16% ért el ennél alacsonyabb eredményt, és csak 5% volt, aki ennél magasabbat, tehát ez utóbbi csoport jelenti – legalábbis a válaszadók közül – az online szakmai körökben tájékozott és aktív digitális állampolgárokat.

6. ábra Maximum pontszámok és mintaátlag az egyes Bloom-szinteken

Konklúzió, korlátok és lehetőségek

A tanulmány és a kutatás egy lehetséges módját mutatta be annak, hogy hogyan lehet mérni az online szakmai kommunikációt a könyvtáros társadalomban. Eredmények is igazolták azt az előfeltevést, hogy a Katalist a leghatékonyabb módja a szakmai információk eljuttatásának online környezetben. Bár ezt a csatornát is érik kritikák abból a szempontból, hogy túl sok strukturálatlan levél érkezik a listán keresztül, amelyek közül nehéz kiválasztani a lényeges információkat. A levelezésben folyó szakmai viták pedig sokszor „parttalanok” és nem generálnak valódi döntéseket vagy tevékenységeket. Ezzel szemben a Könyvtárosok Facebook csoportjában inkább csak érdekességek szoktak megjelenni, a nemzetközi eseményekről is, de nem jönnek létre olyan beszélgetések és együttműködések, amelyekre a közösségi oldal lehetőséget teremtene. Az viszont mindkét eszközre, sőt további szakmai csatornákra, például blogokra, mikroblogokra és egyéb levelezőlistákra is igaz a kérdőív eredménye szerint, hogy a könyvtárosok inkább csak fogyasztják a híreket, és nem vesznek annyira aktívan részt a tartalom alakításában.

Egy további kutatásban érdemes lenne a minta növelése, a felmérés terjesztése más szakmai csatornákon keresztül is. A községi könyvtárak alacsony elérése a kérdőívvel egy külön vizsgálandó szempont, akiknek elérésére figyelmet kell fordítani.

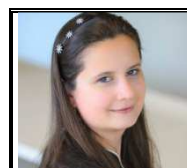
A téma vizsgálható lenne még tartalomelemzéssel a különböző csatornákon, amely közvetlen képet mutat arról, hogy milyen jellegű információk dominálnak a felületeken, és melyeknek kellene nagyobb hangsúlyt adni. Az interjú módszerével pedig további szempontok is felderíthetők lennének a könyvtárosok motivációjáról az online csatornák használatára, vagy éppen a tartalommegosztás hiányának okaira.

Az ismertetett kutatás a digitális állampolgárságon belül a digitális kommunikációs kompetenciaterületnek csak egy kis részére lett átültetve, de a könyvtárosok digitális kompetenciáinak vizsgálatát tovább lehetne folytatni akár ennek a modellnek és ennek a módszernek a használatával.

Irodalom

- [1] HABÓK L.: Digitális állampolgárokról és internet-használati, információrendszerezési szokásairól. = Könyvtári Figyelő, 61. köt. 2. sz. 2015. p. e-178–189.
- [2] CZIRFUSZ D. – HABÓK L. – LÉVAI D. – PAPP-DANKA A.: Digitális állampolgárság kutatás 2014. Digitális részkompetenciák vizsgálata a tanfelügyeleti és pedagógusminősítési szakértők körében. Budapest, Oktatási Hivatal, 2015. 217 p.
- [3] OLLÉ J. – LÉVAI D. – DOMONKOS K. – SZABÓ O. – PAPP-DANKA A. – CZIRFUSZ D. – HABÓK L. – TÓTH R. – TAKÁCS A. – DOBÓ I.: Digitális állampolgárság az információs társadalomban. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013.
- [4] ANDERSON, L. W. – KRATHWOHL, D. R.: A taxonomy for learning, teaching and assessing. A revision of Bloom's Taxonomy of educational objectives. Complete edition. New York, Longman, 2001.
- [5] Néhány kérdés kitalálását és az eredmények kiértékelését a CSMKE szekció másik két előadója, Gujzer Zsuzsanna és Mikulás Gábor segítette.
- [6] A Facebook Könyvtárosok csoport jelenleg 3031 taggal rendelkezik. A felmérés idejéről nincs adat a tagok létszámáról.
- [7] KUTI G.: Generációk és online platformok Magyarországon. (előadás) Letöltés dátuma: 2017.01.15. Forrás: <http://www.slideshare.net/cousteau/mq-kozossegi-konditeremszimposium20161206>

Beérkezett: 2017. I. 17-én.

Habók Lilla

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar.

E-mail: habok.lilla@gmail.com

A hozzáférés nem megoldott: a fogyatékkal élőkhez való méltányos viszony és a könyvtár

Az *Amerikai Könyvtáros Egyesület* (American Library Association = ALA) 2004-ben adta ki a *Könyvtárosság alapértékei* című etikai szabályzatot, amelyben megállapítják, hogy a könyvtári információkhoz való egyenlő hozzáférés olyan alapérték, melyet a könyvtáraknak biztosítaniuk kell mindenki számára módszertől, technikától és formától függetlenül. Etikai elvárás, hogy a felhasználók könnyen hozzáférhessenek az információkhoz, beleértve a különböző képességű látogatókat is, például a látás- és hallássérülteket, illetve a technikához kevésbé hozzáértőket. A nyilatkozat a méltányos hozzáférést gazdasági, politikai és technikai problémaként tárgyalja.

A tanulmányban a szerzők segíteni kívánnak abban, hogy hogyan lehetne átalakítani azokat a rendszereket és a gyakorlatokat, amelyekben a könyvtárakat és a szakmát a fogyatékkal élőket és a méltányos bánásmódra szorulókat kezelik. Nagyon fontos lehet ebben a tekintetben a különböző könyvtári protokollok újragondolása is.

A hátrányos helyzetűekhez való hozzáállás

A könyvtárakban a fogyatékkal élők fogalma igazodik az amerikai polgárok jogait kimondó és védő törvény (*Americans with Disability Act = ADA*) meghatározásához. Különösen fontos, hogy a fogyatékosokra nem lehet csupán egyéni ügyként tekinteni, hanem összetársadalmi kérdés. Így nagy jelentősége van annak, hogy biztosítsák az információkhoz való hozzáférést, s azok szabad hasznosítását a könyvtárakon belül és azon túl is. Ki kell alakítani e tekintetben a könyvtárak érdekeltiségét.

A szerzők hangsúlyozzák, hogy a fogyatékoság nemcsak orvosi kérdés, hanem egy társadalmilag is érzékelhető, politikai és szociális dimenziókkal bíró tapasztalat. Az ALA-n belüli *Association of Specialized and Cooperative Library Agencies*

(ASCLA) 2006-os beszámolójában felismeri és rögzíti a feladatokat, amelyek gyakorlati változásokat hozhatnak a fogyatékos emberek könyvtári hozzáféréseivel kapcsolatban. Számba veszi azokat az adaptív technológiákat, amelyek segítik a sérült felhasználókat az információk forrásának elérésében a könyvtár épületén belül és azon túl is. A tanulmány szerzői fontosnak tartják, hogy a könyvtárak ezt a problémát ne egyszerűen szabályzatként, hanem hosszú távú strukturális változásokkal is járó kérdésként kezeljék.

A semmit se rólunk, ha nélkülünk – elvének megfelelően törekedni kell arra, hogy minél több fogyatékkal élőt vonjanak be a könyvtárak az információk hozzáféréseivel, a társadalmi környezettel és a hozzájuk kapcsolódó törvényekkel kapcsolatos kérdések megvitatására és alkalmazására. Ez az elv keretet adhat a sérült emberekhez való hozzáállás javítására, és arra, hogy az ő közreműködésükkel törekedjenek a könyvtárak az adatok hozzáférésehez való biztosítás kialakítására.

A fogyatékkal élő könyvtárosok alkalmazása a könyvtárakban

A könyvtári szakembereknek segítséget kell nyújtaniuk azok számára, akik érdeklődnek a könyvtárosi munka iránt. A szakmai elérhetőség és egyenlőség érdekében a gyakorlati elkötelezettség mellett szükség van olyan típusú programokra, mint a Spectrum Scholars, amely az ALA egyik projektje. Ennek keretében működik egy könyvtár- és információtudományi mesterképzési program, ahol tanulmányi ösztöndíjat biztosítanak a fogyatékkal élők számára és elősegítik számukra az ALA konferenciákon való részvételi lehetőséget. Ezek a célok megkönnyíthetik az egyenlő hozzáférést minden könyvtáros számára a szakmában. Emellett fontos, hogy az ép és a fogyatékkal élő szakemberek közösen mérjék fel a fogyatékkal élő olvasók speciális igényeit, a hozzáférés során

előkerülő akadályokat annak érdekében, hogy minél gördülékenyebben sikerüljön kialakítani az igényeik szerinti megoldásokat.

A tanulmány arra is felhívja a figyelmet, hogy a fogyatékkal élő felhasználók vagy könyvtári dolgozók státusza nagyon különböző lehet: gyakran találkozhatunk interszekcionális (többféle hátrányból összeadódó, a társadalmi státuszt, a nemet vagy a bőrszínt érintő) megkülönböztetésekkel. Hasznos és informatív lehet megismerni, hogy egyes emberek hogyan küzdenek fogyatékos tapasztalataikkal, amíg egy könyvtárban dolgoznak. A szolidaritási elv középpontba helyezése váltást jelenthet a gondolkodásban

Következtetés

A tanulmány végkövetkeztetése, hogy következetesen ragaszkodni kell a *Könyvtároosság alapértékeinek* etikai elveihez, melyben kiemelt szerepe van a fogyatékosok méltányosságának, az esélyegyenlőség, a szabad hozzáférés biztosítása, a diverzitás és a szociális felelősség elmélyítése érdekében. Ennek segítségével a fogyatékos könyvtári szakemberekkel együttműködve tovább kell dolgozni a hozzáférés széles körben való eléréséhez.

/KUMBIER, Alana – STARKEY, Julia: Access Is Not Problem: Disability Justice and Libraries. = Library Trends, Vol. 64, Nr. 3. (2016 Winter) p. 468–491./

(Pataki Fruzsina)

ELTE BTK Könyvtár- és
Információtudományi Intézet

Tovább drágulhatnak a memóriák

A személyi számítógép RAM-ok ára akár 40 százalékkal is emelkedhet a közeljövőben.

Az új esztendő komoly drágulást hozott a memóriapiacra és a legújabb adatok tükrében látható, hogy sajnos ez a tendencia a következő hónapokban is folytatódni fog. A memóriagyártók 2016 utolsó negyedében 18,2 százalékkal több bevételt (12,454 milliárd dollárt) könyvelhettek el, mint a harmadik negyedében (10,536 milliárd dollárt). Ami a cégeknek öröm, az a vásárlóknak ürm és úgy tűnik, hogy egyelőre hiába is várja bárki a helyzet javulását.

Az árak emelkedéséért a nagy kereslet felelős, különösen a tavalyi negyedik negyedében az okostelefonok területén volt ez megfigyelhető a kínai piac megugrása és az iPhone 7 bevezetése miatt. A PC RAM-oknál az árak több mint 30 százalékkal emelkedtek. Az idei esztendő első ne-

gyedében ugyanekkora áremelkedésre lehet számítani a szervermemóriák piacán is. A DRAMeXchange legfrissebb előrejelzése alapján ráadásul ebben az időszakban a PC-RAM-ok még 40 százalékkal drágulhatnak és a második negyedében is további áremelkedésekre lehet számítani.

Az elmúlt időszak egyértelmű nyertese a Samsung, amely a tavalyi esztendő utolsó három hónapjában 5,9 milliárd dolláros bevételt könyvelhett el, a piaci részesedése pedig elérte a 47,5 százalékot. A második legnagyobb gyártó az SK Hynix, amely 3,33 milliárd dolláros bevétel mellett 27,6 százalékos piaci részesedésre tett szert, míg a Micron számai (2,421 milliárd dollár; 19,4 százalékos piaci részesedés) szintén impozánsak.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/123820/tovabb-dragulhatnak-a-memoriak>

Válogatta: Berke Barnabásné

Visszahúzza a Lenovot a PC-piac gyengélkedése

A személyi számítógépek gyengélkedő világpiaca, illetve a mobil készülék üzletág alacsonyabb bevétele miatt csökkent a Lenovo forgalma és nyeresége 2016/17-es pénzügyi éve harmadik negyedében.

A világ legnagyobb személyiszámítógép-gyártó vállalata, a kínai Lenovo a márciussal záródó pénzügyi éve harmadik negyedében – tavaly október-decemberben – 12,2 milliárd dollár, az előző évinél hat százalékkal alacsonyabb értékesítési árbevétel mellett 98 millió dollár nettó nyereséget ért el, 67 százalékkal kisebbet az egy évvel korábbi 300 milliónál. Az elért nyereség azonban ezzel együtt is felülmúlta az elemzői várakozásokat. A cég bruttó eredménye 15 százalékkal 1,6 milliárd dollárra csökkent, bevételarányos jövedelmezősége 13,1 százalék lett a harmadik negyedében. A működési eredmény 64 százalékkal 138 millió dollárra csökkent.

A Lenovo mindhárom üzletága, az adatközpont, a mobil készülék, valamint a személyi számítógép nehézségekkel kellett, hogy szembe nézzen a negyedév folyamán. A személyi számítógép üzletág 8,6 milliárd dollár bevételre tett szert a negyedében, két százalékkal magasabbra az egy évvel korábbinál. Az előző negyedévhez képest azonban 10,2 százalékkal nőtt a bevétel.

A Lenovo a negyedév folyamán 15,7 millió személyi számítógépet értékesített világszerte, két százalékkal többet, mint egy évvel korábban, négy százalékponttal teljesítve túl az iparági átlagot. A negyedében rekordnagyságú, 22,4 százalékos részesedésre tett szert a személyi számítógépek világpiacán. A személyi számítógép üzletágon

belül a táblagépek értékesítése tíz százalékkal nőtt, ami 29 százalékponttal haladta meg a világpiaci átlagot.

A mobil készülék üzletágban a Moto és a Lenovo márkák együtt 23 százalékos forgalomcsökkenést szenvedtek el az egy évvel korábbihoz képest, a 2,2 milliárd dolláros bevétel azonban hét százalékkal haladta meg az előző negyedét. Az üzletág veszteségessége 0,6 százalékponttal 7,1 százalékra javult. A negyedévben a Lenovo 15 millió okostelefont értékesített, a Lenovo márka ezen belül hét százalékkal, a Moto márka 20 százalékkal növelte forgalmát. A harmadik negyedévben a Lenovo 9,9 százalékos részesedéssel rendelkezett az okostelefonok világpiacán.

A szerverek, adattárolók, szoftverek gyártásával és szolgáltatások nyújtásával foglalkozó adatközpont üzletág 1,1 milliárd dollár bevétele 20 százalékkal maradt el az egy évvel korábbitól és három százalékkal az előző negyedétől. Kínában a Lenovo forgalma éves bázison két százalékkal 3,5 milliárd dollárra csökkent, de nyolc százalékkal nőtt az előző negyedévihez képest. Az ázsiai-csendes-óceáni térségben 14 százalékkal 1,7 milliárd dollárra csökkent a forgalom. Európában, a Közel-Keleten és Afrikában éves bázison 2,7 százalékkal 3,4 milliárd dollárra csökkent a bevétel. Negyedéves bázison azonban 23 százalék volt a növekedés. Az amerikai kontinensen a Lenovo 3,6 milliárd dollár forgalmat bonyolított pénzügyi éve harmadik negyedében, nyolc százalékkal kisebbet az egy évvel korábbinál.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/123838/visszahuzza-a-lenovot-a-pc-piac-gyengelkedese>

Válogatta: Berke Barnabásné

Kontrollálhatók lesznek a Windows 10 frissítései

Az operációs rendszert használók a jövőben nagyobb döntési szabadságot kapnak.

A Microsoft bejelentette, hogy a Creators Update bevezetésével jobban lehet majd felügyelni a Windows 10 jövőbeli frissítéseit. A változtatásnak köszönhetően a javítások már előre meghatározható időpontokban fognak települni és nem spontán módon. A Windows 10 esetében sok felhasználó elégedetlen azzal, hogy eddig csak korlátozott lehetőségei voltak arra, hogy befolyásolja a frissítések telepítésének időpontját. Ezzel a Microsoft is tisztában volt, mert egyre több ügyfél jelezte, hogy több beleszólást szeretne a javítások telepítésébe. A társaság ezt a kérést teljesíti a Creators Update keretében.

A módosítás miatt a jövőben a frissítések egy meghatározott időpontban valósulhatnak meg. Ezt később bármikor meg lehet változtatni. A javítások telepítésének időpontját eddig mindig a Windows 10 döntötte el. Emellett módosították a frissítések

elérhetőségével kapcsolatos értesítéseket is és a jövőben lehetőség lesz arra, hogy a telepítés akár három nappal később valósulhasson meg.

Szintén megváltoztatták az úgynevezett aktív órák rendszerét. Ezek esetén az érintett készülék semmilyen frissítést nem fogad, így biztosítja a zavartalan működést. A mostani módosítással megosztható az aktív órák száma. Így a javítások akkor települhetnek majd, amikor az adott eszköz nem végez fontos tevékenységet. Az utolsó változtatás pedig azt célozta, hogy a frissítések letöltési sebessége kevésbé befolyásolja negatívan a teljes rendszer sebességét. Ideális esetben a felhasználók észre sem veszik majd, hogy a háttérben javítások töltődnek le. Ráadásul az ígérek alapján a jövőben kevesebb alkalommal lesz szükség a Windows 10 újraindítására is, így a teljes frissítési folyamat gyorsabbá válhat.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/124080/kontrollalhatok-lesznek-a-windows-10-frissitesei>

Válogatta: Berke Barnabásné

5 százalékra csökken az internethasználat áfája jövő évtől

Az internethasználat áfája 5 százalékra csökken 2018. január elsejétől a *Digitális Jólét Program* (DJP) 2017–2018-as évekre vonatkozó munkatervére szerint – mondta *Deutsch Tamás*, a Digitális Jólét Programért felelős miniszterelnöki biztos.

A mintegy száz szakértő segítségével elkészült program széleskörű szakmai és társadalmi vitája a következő 2–3 hónapban zajlik, a kormány tervek szerint nyár előtt elfogadhatja azt. Az új elemekkel kiegészült program több tucat fontos eleme közül kiemelte: az áfacsökkentéssel a vezetékes és mobil internetezés fogyasztói ára további 15 százalékkal csökkenhet majd, mivel az eddigi 27-ről 18 százalékra történt áfacsökkentés is beváltotta a reményeket, csökkentek az árak.

Kifejtette, a program további eleme, hogy az idén májusban induló digitális jólét alapcsomaghoz kapcsolódva, de nem csak az arra jogosultak számára 2017 végén, 2018 elején szoftver alapcsomagot is biztosítani szeretnének. Az alapcsomag működtetésével foglalkozó szervezeten, a *Digitális Jólét Nonprofit Kft.*-n keresztül lesznek elérhetők ingyenesen az elsősorban nyílt forráskódú vagy arra épülő szoftverek, e-learning képzések, támogató szolgáltatások – ismertette.

Deutsch Tamás elmondta, hogy a magyar mobilinternet-hálózat jelenleg a világon a 3. legfejlettebb. Szándékaik szerint erre a technológiai adottságra építve az év közepén létrehozzák az 5G koalíciót,

amivel Magyarország az 5G fejlesztések egyik európai központjává válhat. Az 5G koalíció tevékenysége a Zalaegerszegen létesülő önvezető gépjárművek tesztelését szolgáló tesztpályához kapcsolódik, amely a szektor kutatás-fejlesztési bázisa is lesz. A DJP másik fontos eleme lesz a sharing economy – a megosztáson alapuló gazdaság jelensége által felvetett kérdéskörök vizsgálata. Az ötödik legfontosabb elem a kulturális örökség digitalizálása, és a digitalizált elemek ingyenesen hozzáférhetővé tétele lesz, és elkészült a közgyűjtemények digitalizálására vonatkozó stratégia.

Értékelése szerint a Digitális Jólét Program eredményes, ami a kormány és az érintett szervezetek, piaci szereplők bizalomra épülő együttműködésének eredménye. Magyarországon robosztus hálózatfejlesztés zajlik: a szupergyors internetprogrammal 2 évvel hamarabb, már 2018 végére minden magyar háztartásban elérhető lesz a legalább másodpercenként 30 megabit (Mbps) sebességű internet. Májustól lesz elérhető minden szolgáltatónál a digitális alapcsomag, ami a legolcsóbb internetcsomagnál 15 százalékkal olcsóbb internet-hozzáférést biztosít. A Wifi-fejlesztés részeként pedig 2018 végére minden magyar településen lesz legalább egy közterületen, közintézményben ingyenes wifi, ez jelenleg közel ezer településen elérhető.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/124049/5-szazalekra-csokken-az-internethasznalat-afaja-jovo-evtol>

Válogatta: Berke Barnabásné

Egyre többen elégedetlenek a felhőszolgáltatásukkal

A legnagyobb kockázati tényezőt a biztonság és a szabályozási környezet jelenti a felhőszolgáltatások kiválasztásakor – derül ki a *Baker McKenzie* nemzetközi tanulmányából. A következő években az adatvédelemre és a költséghatékonyságra még több figyelmet fordítanak a vállalatok, valamint kiemelt prioritásként kezelik a képzett IT szakemberek megtartását.

Csökkenett a felhőszolgáltatásukkal elégedett vevők aránya 2016-ban – derül ki a Baker McKenzie nemzetközi jogi, technológiai, marketing szakértők és vezetők megkérdezésén alapuló felméréséből. A válaszadók 60 százaléka nyilatkozott elismerően az általuk igénybe vett megoldásokról, 10 százalékkal kevesebben, mint 2015-ben. A legtöbb problémát az adatbiztonság, a szolgáltatás bonyolultsága és a minőségi elvárások teljesítése okozta a válaszadóknak. A felhőszolgáltatások kiválasztásakor a költséghatékonyság, a rugalmasság és a sebesség a legfontosabb szempontok, míg a legnagyobb kockázatot a biztonság, az adatvédelem és a szabályozási környezet jelentik.

Az elmúlt években egyre személyre szabottabb megoldásokat kínálnak a felhőszolgáltatók, ami lecsökkentette a szerződéskötések idejét. A felhőszolgáltatásokhoz kapcsolódó üzletkötések továbbra is összetett folyamatok, annak ellenére, hogy a szolgáltatások egységesebbé váltak. A válaszadók szerint a tárgyalást nehezíti a szerző-

dések komplexitása, ami egyes esetekben a felhőszolgáltatással kapcsolatos elégedetlenségüket okozza. A válaszadók fele továbbra sem tárolna a felhőben bizonyos adatokat, mint például a védett egészségügyi és egyéb személyes adatokat, valamint a stratégiai jellegű vagy különösen bizalmas információkat.

A kutatás alapján a vevők közel fele közvetlenül a szolgáltatóval köt szerződést. A válaszadók a szerződéskötés során legalább egy olyan kikötést meghatároznak, amely a vevő adatainak tárolására vonatkozik. A vevők és szolgáltatók 80 százaléka egyetért abban, hogy a megállapodás megkötéséhez a szolgáltatóknak nemzetközileg elfogadott biztonsági szabványokat kell teljesíteniük. A szolgáltatók arról számoltak be, hogy sok esetben a vevő adataihoz hozzáférési jogot kapnak azért, hogy folyamatosan javítani tudják a szolgáltatás minőségét, valamint hogy az adatokat statisztikai és elemzési célokra használják fel.

A felmérésben résztvevők többsége szerint a jövőben továbbra is a biztonság és az adatvédelem foglalkoztatja majd leginkább a vevőket, emellett a felhőszolgáltatások ára és kezelése, valamint a képzett IT szakemberek megtartása is meghatározó szerepet fog játszani.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/124154/egyre-tobben-elegedetlunek-a-felhoszolgalatasukkal>

Válogatta: Berke Barnabásné

Európai tanácskozást tartanak az internet szerepéről

Az internet-hozzáférésről tanácskoznak az európai elektronikus hírközlési szabályozók.

Az elektronikus hírközlésre vonatkozó keretszabályozás aktuális felülvizsgálata, valamint az *Európai Elektronikus Hírközlési Szabályozók Testületének* (BEREC) jövő évi munkaprogramja lesz a fő témája a szervezet 4. érdekképviselői fórumának, az október 17-i brüsszeli rendezvényen az internet-hozzáférés elősegítéséről és a digitális gazdaság fejlődéséről is tárgyalnak a résztvevők, köztük a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság.

Közleményében a BEREC hangsúlyozta: kiemelten fontos, hogy minden európai polgár internetkapcsolathoz jusson. A gyorsan változó végfelhasználói igények kielégítésére új hálózatokat kell telepíteni, növelni kell a szolgáltatói beruházásokat

és bővíteni az innovatív szolgáltatásokat. Az egyik kerekasztal-beszélgetésen azt elemzik, hogy a szabályozás milyen módon könnyítheti meg ezek megvalósítását – közölték

A digitális gazdaság fejlesztése szintén kiemelt téma, a gyorsan változó környezetnek nemcsak számos innovatív megoldás, új szereplő és új szolgáltatás köszönhető, nőnek a szabályozási nehézségek is. A főbb ágazati fejlesztésekkel együtt erről is beszélnek a szakértők egy másik kerekasztal-beszélgetésen. A résztvevők megvitatják a BEREC 2017. évi munkaprogramját is, amely főként az összekapcsoltság kihívásaira, a nyílt internet témájára és a szabályozási keret felülvizsgálatára összpontosít.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/121768/europai-tanacskozast-tartanak-az-internet-szereperol>

Válogatta: Berke Barnabásné

Irreális elképzelés a papír nélküli iroda

Új kutatási eredmények szerint a papír nélküli iroda irreális elképzelés, a munkahelyek növekvő digitalizálásának és az ökoszisztéma megőrzésével kapcsolatos aggályok ellenére is.

Több mint 38 év telt el azóta, hogy a brit-amerikai információkutató, *Frederick Wilfrid* 1978-ban a „papír nélküli irodát” megálmodta. Az igazság azonban az, hogy ma is naponta használják a nyomtatókat. Az Epson Europe megbízásából az EMEA régióban 2400 irodai dolgozó részvételével készített felmérés szerint a válaszadók 76 százaléka gondolja úgy, hogy a nyomtatás „létfonosságú”, hiszen segíti a hatékony munkavégzést, emellett túlnyomó többségük (75%) érzi úgy, hogy „a papír nélküli iroda irreális”. Az összes megkérdezett 80 százaléka szerint a nyomtatás elengedhetetlenül szükséges része a különböző iparágak működésének, a kutatásból pedig az is kiderült, hogy Magyarországon a válaszadók átlagosan 34 oldalt nyomtatnak naponta. A legnépszerűbb tétel a számlák nyomtatása, amit szorosan követnek a szerződések és a táblázatok.

„Felmérésünkben világosan látszik, hogy az emberek még mindig szeretnek papírral dolgozni, és bizonyos feladatok elvégzése során előnyben részesítik a nyomtatott példányokat a képernyővel szemben. Mindez a nyilvánvaló digitális előnyök mellett és annak ellenére is így van, hogy hazánkban minden második vállalat (50%) inkább digitalizálja a dokumentumokat, mintsem nyomtatott példányokat tartson” – jegyezte meg *Fábián Miklós*, az Epson Magyarország kereskedelmi igazgatója. A nyomtatóhasználat eltérő, azonban az összes nyomtatás majdnem fele vagy azonnal hulladék

(17%) vagy rövidtávú használatra készül (29%). Ezt a tényezőt az irodai dolgozók 95%-a figyelembe is veszi, mert fontosnak tartja a környezet megőrzését, ami viszont nem csökkenti a nyomtatott dokumentumok értékét: több mint minden harmadik alkalmazott szerint (36%) a munkahatékonyságot negatívan befolyásolná, ha nem nyomtathatna többé.

„A szervezeteknek szükségük van a nyomtatásra, hiszen ezek segítik az alkalmazottak munkáját, ha pedig a munkaadók figyelmesen választják meg a használt technológiát, még nagyobb hatékonyságra tehetnek szert, és a környezetre is jótékonyabb hatással lehetnek” – világít rá a kereskedelmi vezető. A hazai cégek 44 százaléka nem stratégiai jelleggel alkalmazza az információs technológiát és így jelentős megtakarításoktól eshetnek el a nyomtatási költségek és a környezeti terhelés miatt.

„Az új megoldások jelentősen befolyásolják a munkavégzést. Az Epsonnál mi is ezt tapasztaljuk a hordozható és projektoralapú, valamint a közös munkát támogató technológiák esetében. Azonban, amikor olyan dokumentumok olvasására, tanulmányozására, szerkesztésére és megosztására kerül sor, mint a jelentések, e-mailek és csatolmányok, az irodai alkalmazottak – a legfiatalabbaktól a legidősebbekig – még mindig jobban szeretik a nyomtatott változatokat használni” – teszi hozzá *Fábián Miklós*. „A vállalatoknak ezt érdemes figyelembe venniük, és megragadniuk a lehetőséget, hogy gondosan megválogatott technológiával javítsák eredményeiket, valamint csökkentsék a környezetre gyakorolt káros hatást.”

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/123950/irrealis-elkepzeles-a-papir-nelkuli-iroda>

Válogatta: Berke Barnabásné

Jó éve volt tavaly a UPC-nek

Az előfizetések száma (RGU) december végére meghaladta az 1 923 000-et, ami 117 000-el több, mint egy évvel korábban. A cég teljes árbevétele éves szinten 6,5%-kal növekedett.

A UPC Magyarország hálózata országszerte több mint 107 300 új háztartásba jutott el. A cég közleménye szerint a lakossági és üzleti ügyfelek összesített száma meghaladta a 823 000-et, míg a mobil ügyfelek száma az év végére megközelítette a 63 000-et. A UPC növelte hálózatának lefedettségét és kapacitását, valamint az innovatív eszközök számát, különös tekintettel a vidéki településekre. A társaság árbevétele 2016-ban 6,5%-os növekedést mutatott az előző évi eredményekhez viszonyítva. Az utolsó negyedévben is kiemelkedő üzleti teljesítményt nyújtott a cég, ugyanis 2015 utolsó három hónapjával összehasonlítva 11,2%-os árbevétel-növekedést produkált.

Az év végi adatok szerint az előfizetések (szakszóval RGU-k – Revenue Generating Unit) száma meghaladta az 1 923 000-et. 2016 végén a szélessávú internet szolgáltatások száma elérte a 624 800-at, ami az előző évi adatokhoz viszonyítva több mint 36 600 darabos növekedést jelent. Az analóg és a digitális televízió előfizetések száma 14 600-al nőtt, így elérte a 663 300-as számot.

Ami a vezetékes telefon szolgáltatást illeti, az előfizetések száma 572 500 volt, ami összehasonlítva az előző évvel, több mint 37 600 új szolgáltatást jelent. A dinamikusan fejlődő mobilszolgáltatások terén a UPC Mobil előfizetések száma 2016 végére meghaladta a 62 500-at, ami 28 100-zal több, mint egy évvel korábban.

2016-ban végrehajtott fejlesztéseknek köszönhetően jelentősen növekedett a UPC Magyarország országos szélessávú hálózatának lefedettsége, adatforgalmi kapacitása és biztonsága. Országszerte összesen közel 94 000 új otthonba jutott el az akár 500 Mb/másodperc sebességre képes hálózat. Ezzel, és az év közben lezajlott akvizíciókkal együtt összesen 107 300 háztartás csatlakozott a UPC hálózatához. A 2016-os év végi adatok alapján országszerte 304 településen, több mint 1,7 millió hozzáférési ponton érhető el a UPC innovatív szolgáltatásai. Októberben nagyszabású hálózatfejlesztés indult a monori körzetben is, ahol az első néhány ezer háztartásban már decemberben elkezdődött az új digitális szolgáltatások értékesítése.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/123840/jo-eve-volt-tavaly-a-upc-nek>

Válogatta: Berke Barnabásné

A polgári jogok még inkább háttérbe szorulhatnak

Az emberek többsége észre sem veszi, hogy mennyire könnyen megszerzik az adatait, sőt, sokan önként osztják meg azokat. Az ébredés keserű és már késői lesz.

Christopher Soghoian informatikus 1981-ben született San Franciscóban és az *American Civil Liberties Union* (ACLU) vezető technikai munkatársaként évek óta a digitális polgári jogokért harcol. Meggyőződése, hogy a közeljövőben a helyzet ezen a területen tovább fog romlani. „Eddig a hatalmat gyakorlók az IT-biztonság és a demokrácia kapcsolatára úgy tekintettek, mint egy gazdasági témára. Számukra akkor volt a fontos ez a terület, ha ellopták egy vállalat szellemi tulajdonát vagy egy polgár hitelkártya-adatait. Azonban mindez mostanra politikai természetűvé vált. Az amerikai választások során hackerek által megszerzett adatok megmutatták, hogy mennyire sebezhető a teljes politikai rendszer. Ez azonban nem csupán amerikai probléma.”

„Politikusokkal és európai, illetve nemzeti intézetek képviselőivel is beszéltem, akik a kényes beszélgetéseket nem biztonságos telefonvonalakon folytatják. Az *Európai Parlament* ilyen szempontból annyira sebezhető, hogy az már tragikus. Külföldön lévő diplomatakkal is szóba elegyedtem, akik egyszerű mobiltelefont vagy vezetékes készüléket használnak, ha kommunikálni akarnak a központjukkal. A kormányok még a legegyszerűbb és legolcsóbb titkosítási megoldásokat sem alkalmazzák. Az agresszív orosz hackerakciók miatt viszont sok politikus felébredt. Nagy-Britanniában és Ausztráliában már néhány döntéshozó elismerte, hogy inkább a WhatsAppot használják, mert nem bíznak az SMS-ben” – jelentette ki a szakember.

Christopher Soghoian hozzátette, hogy a területen *George Bush*, *Barack Obama* és *Donald Trump* gyakorlatilag egyforma megítélés alá esik. Előbbi kettőnek ugyanis eltért a véleménye a melegek jogai, a környezetvédelmi kérdések vagy éppen az

anyák védelme kapcsán, de az ellenőrzések területén nem voltak véleménykülönbségek. A jobb- és a baloldaliak egyaránt szeretik a megfigyeléseket. Barack Obama sem tett semmit azért, hogy visszafogja az *Amerikai Egyesült Államok Nemzetbiztonsági Hivatalát* (NSA) vagy a *Szövetségi Nyomozó Irodát* (FBI).

Ezek a hivatalok folytatták, sőt, kiterjesztették a polgári jogokat sértő technikáik használatát. Mindez még több ellenőrzést és még több erre a célra alkalmazott technológiát jelentett. Utóbbiakat azután a fegyveres erők és a titkosszolgálatok átadták a helyi rendőri szervezeteknek. Ilyen technológiák a drónok, a kártevők és az úgynevezett IMSI-Catcher is, mely segítségével mobiltelefonok hallgathatók le. Christopher Soghoian szerint ez a trend Donald Trump alatt is folytatódni fog. A jövőt már nem a poloskák, hanem a hackelés jelenti. Még a legnyitottabb demokratikus társadalmak sem beszélnek arról, hogy az állami hackelések mennyi kárt okoznak a polgáraiknak és hogy ezt a folyamatot a bíróságok bevonásával kellene ellenőrizni. Ez annak köszönhető, hogy a kormányok mindent eltitkolnak előlünk.

„Egy olyan társadalommá válhatunk, amelyben az emberek megérzik majd az adatkereskedők hatalmát. A vállalatok minden mozgásról, vásárlásról, érdeklődési területről és a közösségi hálózatokból is információkat gyűjtenek. Amennyiben ezeket az adatokat ötvözik az arcfelismerés technikájával, akkor a hirdető és a kereskedők rájöhetnek, hogy mit akarunk, még azelőtt, hogy belépniük egy üzletbe. Úgy gondolom, hogy ennek a világnak a beköszönnte úgy fogja érní a társadalmat, mint amikor valakit egy téglával arcon dobznak. A hackerek nagyon is jól ki tudják hangsúlyozni a technikai elmaradottságunk miatti gyengeségeinket.”

„Nem lett volna szabad, hogy az NSA ennyire könnyen lehallgathassa *Angela Merkel* telefonját. Ebben a harcban a hackerközösség csak nehezen tud sikert elérni. A német telefonhálózatnak voltak sebezhetőségei, amelyekről a hackerek már régóta tudtak, és ezeket az információkat korábban

kongresszusokon kis közönség előtt be is mutatták és a sajtó is írt azokról. Ennek ellenére 5-10 évvel később is támadhatók voltak a hálózatok. A közönség nagyon is jól megmutathatja, ha valami elromlott, de sokkal nehezebb politikailag nyomást gyakorolni azért, hogy azt a valami ki is javítsák.”

A jogvédő úgy véli, nem feltétlenül van szükség a hackerek részéről jobb lobbitevékenységre, de ha csak a szakértők beszélnek egymással, attól nem változik meg semmi. A laikusokat és a politikusokat is fel kell világosítani. A legfontosabb mégis az lenne, hogy senki se használjon olyan okos-

telefont, amelyhez nem jár biztonsági frissítés. „Meg kellene győznünk a rokonainkat és a kollégáinkat, hogy két lépcsős azonosítási eljárásokat alkalmazzanak minden e-mail, közösségi profil és online banki tevékenység esetében” – fejtette ki az informatikus, aki *Ron Wyden* demokrata szenátor munkatársa lett, aki az NSA legélesebb kritikusaként számít.

/Forrás: <https://sg.hu/cikkek/123114/a-polgari-jogok-meg-inkabb-hatterbe-szorulhatnak/>

Válogatta: Berke. Barnabásné

Svédország – ítélet született a The Pirate Bay ellen

A döntés azt jelenti, hogy az internetszolgáltatóknak blokkolniuk kell a platformhoz való hozzáféréseket.

Az ügyben másod fokon eljáró stockholmi bíróság úgy döntött, hogy hatályon kívül helyezi a 2015-ös első fokú ítéletet. Az új határozat értelmében az érintett internetszolgáltató, a Bredbandsbolage köteles blokkolni a The Pirate Bay elleni hozzáféréseket vagy 500 000 svéd koronás pénzbüntetést kell fizetnie. A döntés ellen fellebbezni nem lehet. Az ügy még 2014-ben robbant ki, amikor számos zenei és filmkiadó, köztük az Universal, a Warner, a Sony Music, a Svensk Filmindustri és a Nordisk Film azt követelte, hogy az internetszolgáltató kor-

látozza a The Pirate Bay és a Swefilmer kínálatához való hozzáféréseket. A Bredbandsbolage jelenleg félmillió előfizetővel rendelkezik.

Christine Lager bírónő azt írta, hogy korábban hasonló ítéletek születtek Nagy-Britanniában, Dániában, Finnországban és Franciaországban is, de Svédországban ez az első ilyen jellegű döntés.

Egyre több a legális stream-platform, azonban a The Pirate Bay még mindig az illegális filmmásolatok első számú lelőhelye. Néhány nappal ezelőtt az Európai Unió főtanácsnoka elkészítette az állásfoglalását azzal kapcsolatban, hogy vajon a fájlcsere hálózatok felelősségre vonhatók-e a szerzői jogsértésekért. Nos, *Maciej Szpunar* úgy vélte, hogy ezek a platformok igenis felelősek azért, ha a felhasználók szerzői jog által védett zeneszámokat vagy filmeket tesznek elérhetővé a segítségükkel. Az állásfoglalás a The Pirate Bay ügyével kapcsolatos, amelyben az Európai Unió Bírósága márciusban hirdetheti ki az ítéletét.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/123785/svedorszag-itelet-szuletett-a-the-pirate-bay-ellen>

Válogatta: Berke Barnabásné

Windows 10 – további adatvédelmi változtatások kellenek?

Bár a Microsoft módosított néhány dolgot az operációs rendszerrel kapcsolatban, még közel sem tett eleget.

A redmondi konzern január közepén a Creators Update kapcsán jelentette be az új beállítási lehetőségeket és az aktivitási adatok központi vezérlésére alkalmas online felületet. Ez utóbbival párhuzamosan eltávolításra kerültek a Windows 10 telepítőjéből az expressz beállítási lehetőségek. A felhasználók így már láthatják, hogy az operációs rendszer pontosan milyen adatokat gyűjt össze. Az adatvédelmi szakembereket és hivatalokat tömörítő Article 29 Munkacsoport álláspontja alapján ez egy lépés volt a megfelelő irányba, de ennél sokkal többre van szükség.

Bár az Article 29 Munkacsoport megdicsérte a társaságot az együttműködési készségéért, de azt is jelezte, hogy azt szeretné, ha további lépéseket tenne az adatvédelem erősítéséért. Az óriáscég-

nek többek között világosabbá kellene tennie, hogy pontosan milyen típusú személyes információkat milyen célokra használ fel. Ide tartozik az is, ha az adatokat például a személyre szabott reklámokkal összefüggésben elemzi ki.

Terry Myerson, a Microsoft operációs rendszerek csoportjának vezetője és az óriáscég alelnöke blogbejegyzésében megindokolta, hogy miért gyűjtik az adatokat. A menedzser két pontot emelt ki. Az első, hogy így használhatják jobban az emberek a terméket, a második pedig, hogy mindig a felhasználóké marad az ellenőrzés abból a szempontból, hogy milyen információkat kell gyűjteni. A vállalatot nem érdeklik a konkrét tartalmak, csupán az operációs rendszert akarja biztonságosabbá és megbízhatóbbá tenni. Myerson hozzátette, hogy szeretnének személyre szabott megoldásokat kínálni az embereknek.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/123903/windows-10-tovabbi-adatvedelmi-valtoztatások-kellenek>

Válogatta: Berke Barnabásné

Király Péter

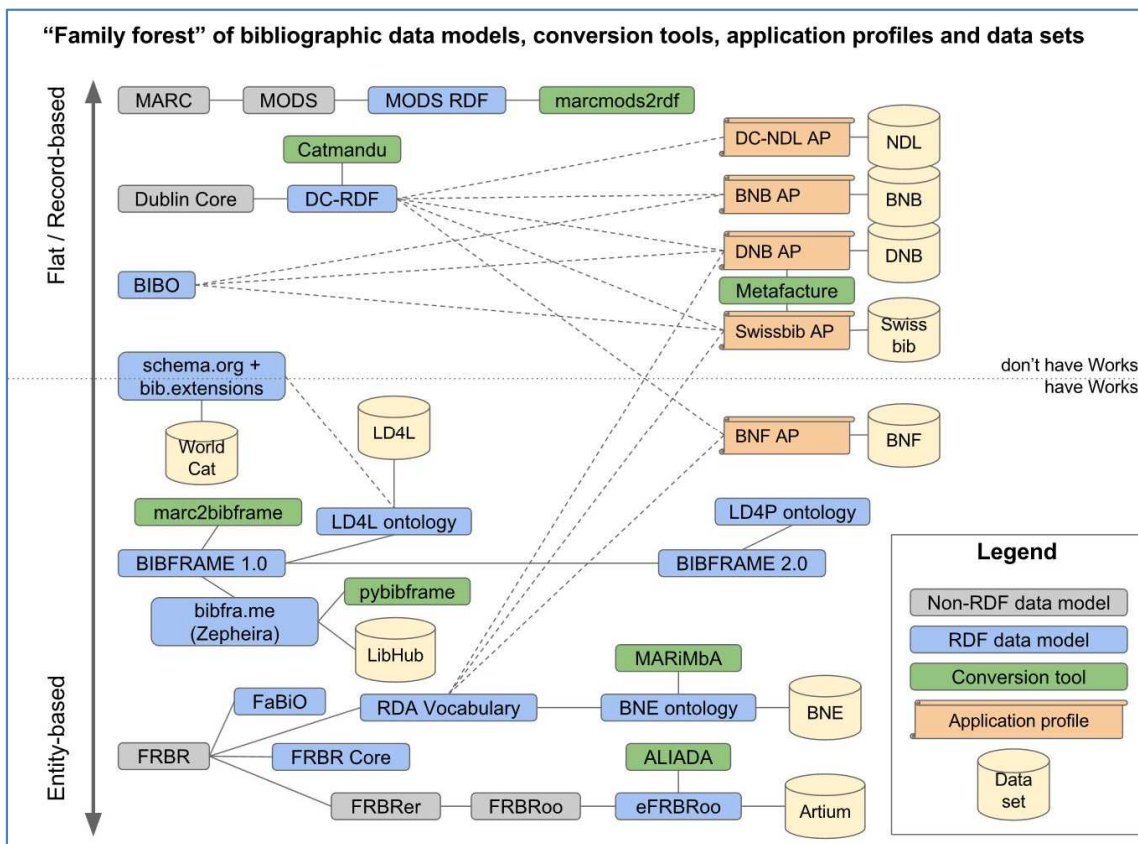

A hét elején rendezték meg a Semantic Web in Libraries 2016 konferenciát (<http://swib.org/swib16/>), megosztom a számomra legfontosabb diát, *Osmo Suominen* és *Nina Hyvönen* előadásából („From MARC silos to Linked Data silos?” – teljes egészében itt érhető el:

<https://docs.google.com/presentation/d/1FsaHzZOjt6XhnFuG2j-3jSCAakQrE6Nq3jS8AN2hJdE/present?ueb=true#lide=id.p4>

Az ábra azt mutatja meg, hogy jelenleg melyek a leginkább elterjedt könyvtári adatmodellek, van-e

RDF reprezentációjuk, alkalmazási profiljuk, konverziós eszközüik és vannak-e elérhető, tanulmányozható adathalmazok. A képen mutatott arányok nem feltétlenül jelzik az adott modell elterjedtségét. Az előadások alapján nekem az a benyomásom, hogy jelenleg legnagyobb esélye a BIBFRAME 2.0-nak van, de ez is legelőször mint discovery modell fog elterjedni, és csak később lesznek olyan alkalmazások, amelyekkel bibframe-ben lehet katalogizálni. Mindenesetre sok nagy könyvtárban folyamatban van a MARC->BIBFRAME konverzió tervezése, végrehajtása, illetve a speciális dokumentumtípusok (térkép, hangzóanyagok stb.) leírására szolgáló kiterjesztések fejlesztése olyan nagy intézményekben, mint a Cornell, Harvard, Kongresszusi Könyvtár, vagy éppen a Finn Nemzeti Könyvtár. Az előadások videóit és diáit a későbbiekben felkerülnek a konferencia oldalára.

Egy kiegészítés még: nagyon sok szó esett arról, hogy könyvtárak újrahasznosítják egymás adatait. Ebbe a képbe egyre szervezesebben kapcsolódik be a két Wikipedia-körüli adatforrás a DbPedia és a Wikidata. (A köztük levő különbségekbe és hasonlóságokban.

https://www.facebook.com/groups/312261069629/10154835391819630/?notif_t=group_activity&notif_id=1480506767091651) Ebbe a képbe egyre szervezesebben kapcsolódik be a két Wikipedia-körüli adatforrás a DbPedia és a Wikidata. (A köz-

tük levő különbségekbe és hasonlóságokba nem látok be, ha jól értem, más az adatmodel, és talán maga az adattartalom is más.) Végül is az egész könyvtári szemantikus mozgalomnak ez a legfontosabb célja: kinyitni a zsilipeket és segíteni a katalógusban rögzített információ terjesztését.

Forrás: <http://swib.org/swib16/>

Válogatta: Berke Barnabásné

375 ezer műalkotás fotója ingyen

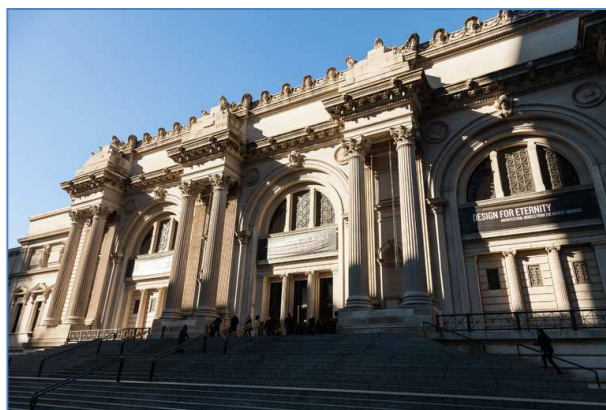

Ezentúl szabadon letölthetők és felhasználhatók azok a digitalizált fotók, amelyek a New York-i *Metropolitan Múzeum* gyűjteményének egy jelentős részéről készültek – jelentette be az intézmény.

A múzeum kedden közölte, hogy a szabad hozzáférés biztosítására törekedve engedélyezi, hogy a gyűjteményében szereplő mintegy 375 ezer műalkotás fotóját ingyen, bármiféle korlátozás nélkül le lehessen tölteni. A lépésről beszámoló *The New York Times* példaként említette, hogy *El Greco* Szent János látomása című festményét is nagy felbontásban lehet letölteni a Met honlapjáról, mindenféle engedély nélkül. „A gyűjteményhez való hozzáférési lehetőségek növelése már egy évtizede prioritást élvez. Húsz éve egy tudósnak még a katalóguscédulákért is tárgyalásokat kellett folytatnia” – mondta el *Thomas P. Campbell*, a múzeum igazgatója.

Mostantól azonban bárki letöltheti a képeket közvetlenül a Met honlapjáról és úgy használhatja fel, ahogy akarja – fűzte hozzá *Loic Tallon*, a Met digitalizációs vezetője. Campbell szerint a digitálisan hozzáférhetővé tett 375 ezer műalkotás a mú-

zeum törzsanyagába tartozik. További 65 ezer műalkotást digitalizáltak még, de ezek nem szerepelnek a szabadon felhasználható anyagok között. A Metnek egyébként mintegy másfél millió műalkotás van a birtokában, de a zömét még nem digitalizálták. Nem egyedülálló, hogy egy ilyen nagy múzeum szabad felhasználást nyújt a digitalizált anyagához, a Washingtoni *Nemzeti Képzőművészeti Galéria* és az amszterdami *Rijksmuseum* is megtette korábban. Előbbi 45 ezer, utóbbi 150 ezer alkotás digitalizált képét engedi letölteni. A *Modern Művészetek Múzeuma* (MoMa) pedig tavaly gyűjteménye több ezer darabjának fotóját tette hozzáférhetővé az archívumából.

(Forrás: metmuseum.org)

(mti)

Forrás:

http://mandarchiv.hu/cikk/6782/375_ezer_mualkotas_fotoja_ingyen

Válogatta: Fonyó Istvánné

Pataki Tamás

Digitalizálták az elhurcoltak itthoni iratanyagát. Az adatok közreadása a gulag-emlékév egyik legfontosabb eredménye

A Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) projektjében nemcsak digitalizálták a Szovjetunió táboraiba elhurcolt magyarok legnagyobb, itthon őrzött iratanyagát, a külügyminisztérium egykori hadifogoly osztályának (1945–1949) dokumentumait, hanem állományvédelmi szempontból is kezelték és restaurálták.

A Gulag Emlékbizottság 37 millió forinttal támogatta a projektet. És mivel manapság a digitalizálás mit sem ér online hozzáférés nélkül, ezért online fejlesztésekkel könnyítik meg az anyag – amelyben vannak jegyzői feljegyzések, családok által írt kérvények, az elhurcoltak adatlapjai stb. – tudományos kutatását és az állampolgári hozzáférést is. Az volt a cél, hogy a jövőbe fektessenek be a jelenlegi projekttel. Nemcsak böngészhetővé tették az anyagot, hanem multimédiás online oktatóanyagot is készítettek a témában.

Mikó Zsuzsanna, a MNL főigazgatója eloszlatta azt a tévképzetet, hogy az 1945 utáni történelmünket már teljesen feltártuk és ismerjük, a 700 ezer oldalnyi iratanyag digitalizálása ezért rendkívüli lehetőség. Az MNL Oktatólapok internetes oldalán elérhető interaktív Gulag-alkalmazás közérthető formában ismerteti a korszak történelmét, a kutatási eredményeket és forrásokat.

A sajtótájékoztatón Krucsainé Herter Anikó kulturális kapcsolatokért és fejlesztésekért felelős helyettes államtitkár úgy fogalmazott: ma nemcsak a fiatalok, hanem a felnőttek nagy része sem tudja pontosan, mi az a Gulag, a hadifogság vagy a lágerélet. Az adatok gyűjtése és közreadása ezért a Gulag-emlékév egyik legfontosabb eredménye.

Szabó Csaba, az MNL általános főigazgató-helyettese beszélt a digitalizálás folyamatáról, ami

herkulesi munka volt, hiszen a külügyminisztérium hadifogoly osztályának irategyüttese 347 doboz terjedelmű, rendkívül rossz állapotban lévő anyagot tartalmazott, amelyet állományvédelmi szempontból kezeltek, rendeztek és település szerint is kereshetővé tettek. A dokumentumok arról tanúsítják, hogy a Vörös Hadsereg hihetetlenül szervezeten hurcolta el az embereket, a front elvonulása után 2–3 nappal már megjelentek azok a különleges alakulatok, amelyek összefogdoszták a katonákat és civileket.

A Magyarok a Gupvi- és Gulag-táborokban című interaktív, multimédiás és folyamatosan bővülő oktatóanyag az MNL korábbi két alkalmazásával (Rendszerváltozás Magyarországon 1987–1990 és Konceptiók perem Magyarországon 1945 után) együtt tegnap óta szabadon hozzáférhető a levéltár Oktatólapok világhálós oldalán.

Forrás: MTI

A közép- és felsőoktatásban is jól használható felületen többórnyi hang- és videoanyag, 15 ezer oldalnyi eredeti levéltári irat, számos fénykép, tudományos értekezések és névlexikon böngészhető. Az iratokat vízjellel és levéltári jelzetükkel töltötték fel, hogy a fiatalokat a tudományos szemlélet igényességéhez szoktassák. Noha a projekt véget ér, ezentúl is folyamatosan töltik fel az adatokat – hiszen sok került elő a vidéki levéltárakból is.

TMT 64. évf. 2017. 3. sz.

A projekt részeként megújult az MNL 16 éve működő Archivnet című, akadémiai besorolású, forrásközlő tudományos online szaklapja is. A folyóirat 2017. évi első, Hadifogság, gulág, málenkij robot (1944–1956) című tematikus számában hét tanulmány jelent meg.

Forrás: <http://magyaridok.hu/kultura/digitalizaltak-az-elhurcoltak-itthoni-iratanyagat-1417465/>

Válogatta: Fonyó Istvánné

R. Kiss Kornélia

Ha van még Alexandra-könyvtalványa, itt válthatja be

Fotó: Székelyhidi Balázs / Magyar Nemzet

„Bezárt a közeli Alexandra? Rendelj könyvet tőlünk!” – így hirdeti magát az egyik netes könyvesbolt néhány héttel azután, hogy összeomlott az Alexandra könyvruházlánc. De a vásárlóknak nem feltétlenül az a gondjuk, hogy a közelükben lévő könyvesbolt egy időre – vagy éppen végleg – bezár, inkább az, hogy sokaknál lehetnek még könyvtalványok, amelyeket a vásárlástól számított egy évig bármelyik Alexandra üzletben levásárolhattak volna.

Most viszont csak abban a négy Alexandra boltban váltják be őket, amelyek Matyi Dezső érdekltségében maradtak, és most is nyitva tartanak. Ezek a budapesti, Nyugati téri Alexandra Könyvpalota, a budai MOM Park bevásárlóközpontban található üzlet, egy győri Baross Gábor utcai, illetve a kaposvári bolt. Arról, hogy ezek az üzletek tartósan nyitva maradnak-e, Matyi Dezsőt kérdeztük, aki megerősítette, hogy tovább üzemeltetik ezeket a boltokat.

Könyvtalvány nem, törzsvásárlói igazolvány igen

A többi Alexandra bolt zárva van. A Líra könyvesboltlánc és a Móra Könyvkiadó tulajdonosai a tervek szerint huszonnégy Alexandra üzletet nyitnának újra közösen, de a megmaradt Alexandra-könyvtalványokat az Alexandra könyvesboltokból lett Líra-Móra üzletek nem fogják beváltani. A törzsvásárlói igazolványokat viszont kicserélik – ezt a Líra elnöke, Kolosi Tamás mondta lapunknak.

Azok a boltok, amelyeket a Líra átvesz, újra kinyitnak majd, és további üzletek átvételéről tárgyal a Nédiosz Kiadó Kft. – a cég több kiadót képvisel az ügyben, köztük van a Saxum Kiadó és a Gulliver Könyvkiadó. A Gulliver igazgatója, *Domina István* is azt mondta lapunknak: ha átvesznek üzleteket, nyilván nem lesz módjukban Alexandra-utalványt beváltani, hiszen másik cég bocsátotta ki őket, más cégnek fizettek értük a vásárlók, nem nekik, tehát ők könyvet sem adhatnának az utalványért. Ilyen kötelezettséget nem is vállaltak volna el, hiszen nem ismerik az Alexandrával kapcsolatos nyilvántartásokat, így azt sem tudhatják, mennyi beváltatlan utalvány lehet kint a vásárlóknál.

Sorra kezdenek kinyitni

A Líra és a Móra által átvett üzletek folyamatosan fognak kinyitni az elkövetkező hetekben. Szerdán már üzemel a kőbányai CBA Újhegy Bevásárlóudvarban és az óbudai Csillagvár Bevásárlóközpontban található könyvesbolt, csütörtök-pénteken pedig újabb üzletek követik példájukat. A legtöbb szerződést már alá is írtak a helyiségek bérbeadóival, a maradék boltokkal még tárgyalnak. Ezért is nem közölt egyelőre pontos boltlistát lapunkkal Kolosi Tamás. A nyitással csak a leltározás befejezését várják meg, a dekorációt később cserélik le.

Leltároznak a budapesti, Nyugati téri Alexandrában is. Első pillantásra látszik, hogy megritkult a kínálat – a könyvkiadók nagy része elkezdte visszahívni a könyveit a bolthálózatból, amikor januárban *Matyi Dezső*, az Alexandra alapítótulajdonosa bejelentette, hogy a már eladott könyvek árát sem fogják tudni kifizetni a könyvkiadóknak.

A Nyugati téri bolt földszintjét az Európa és az Alexandra Kiadó könyveivel rakták tele. Egy pillanatra egyben látható, hogy milyen komoly kínálata volt az Európa Könyvkiadónak az elmúlt években, főleg külföldi szépirodalomból. Más kiadók könyveiből is találunk még, de a felső emeleteken egyre több az üres polc. Zenei cd-eket még igen, dvd-t már nem találtunk a polcokon.

Húsz bolt végleg bezár

Bár lassan kialakul, milyen lesz az új könyvpiaci helyzet az Alexandra szétesése után, ez cseppet sem vigasztalja azokat a könyvkiadókat, akiknek milliókkal tartozik az Alexandra – Sorra telefonálnak hozzánk a kis kiadók. Most hívott egyikük, hogy neki 9,5 millió forinttal tartozik *Matyi Dezső* könyv-nagykereskedelmi cége, a Könyvbazár Kft., de azt mondja, arra nincs kétszázezer forintja, hogy fizetési meghagyást bocsásson ki. „Jövő hétre minden érdeklődőt megpróbálunk összehívni, és a lehető legtöbb információt adni” – mondta lapunknak *Kocsis András Sándor*, a *Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének* elnöke. *Kocsis* azt mondja: a dolog logikája alapján

a gyengébb forgalmú boltok lesznek azok, amelyeket nem akar senki tovább üzemeltetni. Ha húsz Alexandra bolt zárna be végleg, az szerinte 500 millió és 1 milliárd forint közötti kiesést jelentene a könyvpiac éves forgalmából, ami nem kevés a 46 milliárdos könyvszakmai forgalomhoz képest, de önmagában nem rázza meg a könyvpiacot. Az viszont nagyon is könnyen előfordulhat, hogy könyvkiadók válnak áldozatává az Alexandra fizetésképtelenségének.

Közben új kiadói összefogás próbálja meg megoldani az Alexandra szétesésével járó gyakorlati problémákat, például azt, hogy az áruházláncból visszahívott könyveiket közös erővel szedjék össze a kiadók ahelyett, hogy egyenként kelljen bejárniuk az egész ország összes Alexandra üzletét. A sporttémájú könyvekkel foglalkozó G-Adam Stúdió és az Elektropress vezetői új érdekvédelmi szervezetet készülnék létrehozni számos más könyvkiadóval együtt, és egy internetes könyváraházat is alapítanának a többi kiadóval összefogva, hogy legalább egy platform legyen, ahol nincs kiszolgáltatva a könyvkiadó a nagykereskedőknek. Az Alexandra-ügy ugyanis elméletben bármikor újra megismétlődhet, és a veszteséget valószínűleg akkor is a kiadók viselnék, ahogy ez az Alexandra esetében történt.

Forrás: <http://mno.hu/grund/ha-van-meg-alexandra-konyvutalvanya-itt-valthatja-be-1389181>

Válogatta: Fonyó Istvánné

Ingyenes informatikai előadások az Óbudai Egyetemen

Az Óbudai Egyetem Neumann János Szakkollégium 2017 tavaszán tudományos előadássorozatot rendez, amelyen meghívott vendégek tartanak nyilvános előadásokat.

Az első előadás március 13-án lesz, a Szakkollégium vendége **Dr. Charaf Hassan** egyetemi tanár, aki a *Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Automatizálási és Alkalmazott Informatikai Tanszék* vezetője. Kutatási területei közé tartoznak a szoftver architektúrák, szoftvertechnikák és a multiplatform mobil alkalmazásfejlesztési módszertanok. Előadásának címe „A szoftver ereje”.

Április 3-án **Dr. Mérő László** matematikus, pszichológus, az *Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Karának* egyetemi tanára tart előadást „*Kooperáció és versengés egyidejűleg*” címmel. Mérő László több mint tíz hazai és külföldi egyetemen tanított, többek között gondolkodási stratégiákat, játékelméletet és pszichometriát. Számos idegen nyelvre lefordított ismeretterjesztő könyve közül az *Észjárások*, az *Új észjárások* és a *Mindenki másképp egyforma* a legismertebbek. Előadásában többek közt arról beszél majd, hogy a játékelmélet tanulságai alapján miképpen függ össze a kompetitív és kooperatív viselkedés, hogyan tudja például bizonyos esetekben a versengés kifejezetten erősíteni az együttműködést.

Április 24-én tart nyilvános előadást a Szakkollégium szervezésében **Dr. Buttyán Levente**, aki a *BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszékének* egyetemi docense, emellett a *CrySyS Adat- és Rendszerbiztonság Laboratórium* vezetője. „*IoT (in)security*” című előadásának témája az informatikai rendszerek biztonsága, hangsúlyosan a dolgok internetje (Internet of Things), az eszközök biztonsági kockázatai. Kutatási szakterülete a biztonsági protokollok tervezése és elemzése, a számítógépes vírusok detektálása és analízise, továbbá a biztonságot növelő mechanizmusok vezeték nélküli beágyazott rendszerekben.

NYILVÁNOS ELŐADÁSSOROZAT
az Óbudai Egyetem Neumann János Szakkollégium szervezésében

2017. március 13.	Dr. Charaf Hassan (BME) A szoftver ereje
2017. április 3.	Dr. Mérő László (ELTE) Kooperáció és versengés egyidejűleg
2017. április 24.	Dr. Buttyán Levente (BME, CrySys Lab) IoT (in)security
2017. május 11.	Dr. Kovács Szilveszter (ME) Fuzzy szabály interpolációs módszerek és irányítástechnikai alkalmazásai

Helyszín:
Óbudai Egyetem,
Neumann János épület
1034, Budapest, Bécsi út 96/b

További információk,
regisztráció:
<http://njszk.uni-obuda.hu>
<http://facebook.com/oenjszk>

Az előadássorozat zárásaként május 11-én **Dr. Kovács Szilveszter**, egyetemi docens, a *Miskolci Egyetem Általános Informatikai Tanszékének* munkatársa tart előadást „*Fuzzy szabály interpolációs módszerek és irányítástechnikai alkalmazásai*” címmel. Több mint 170 tudományos közlemény kötődik a nevéhez, az intelligens rendszerek és a Fuzzy-rendszerek elismert hazai szakértője. Előadásában a Fuzzy-logikán alapuló rendszerekről, a szabályértelmezésről és ezen megoldások alkalmazásairól lesz szó.

Az előadások nyilvánosak, a részvétel ingyenes.

Forrás:

<http://computerworld.hu/computerworld/ingyenes-informatikai-eloadasok-az-obudai-egyetemen.html>

Válogatta: Fonyó Istvánné

InfoRádió / MTI

Könyvmolyokat vár a különleges kapszulahotel

Olvasni és pihenni vágyó vendégeket vár egy több ezer kötetes könyvtárral felszerelt kapszulahotel Tokióban.

A Book and Bed Tokyo szállásai nem nagyobbak a szokásos kapszulahotelek kínálatánál: éppen elfér bennük egy matrac a fölé szerelt olvasólámpával. A szálló falait azonban könyvespolcok teszik izgalmassá: 3200 kötetnyi, számos nyelven íródott könyvből válogathatnak a vendégek. A hotel nagy olvasószobájában pedig együtt osztozhatnak az olvasás élményén a könyvmolyok.

A másfél éve működő szállodában hatvan alvókapszula áll a pihenni vágyók rendelkezésére. Egy éjszaka 3800–4800 jenbe (10–12 ezer forintba) kerül. A nappal betérő látogatók pedig óránként ötszáz jenért (1300 forintért) olvasgathatnak egy kényelmes sarokban.

Aszai Kei, a hotel vezetője elmondta: valami különlegességgel akarta feldobni a szokványos kapszulahotelt. „Arra gondoltam, szívesen időznék egy ilyen hotelben, ahol könyvet olvasva lehet elaludni” – mesélte.

Forrás:

http://inforadio.hu/bulvar/2017/02/19/konyvmolyokat_var_a_kulonleges_kapszulahotel/

Válogatta: Fonyó Istvánné

Mobilhiány és stressz összefüggései

Az ELTE TTK Etológia Tanszék a *Computers in Human Behaviour* rangos nemzetközi szakfolyóiratban közölt vizsgálata szerint az emberekben az embertársaikhoz hasonló kötődés alakulhat ki mobiljaik felé.

Azt gondolja, hogy Önt nem stresszeli a mobil hiánya? Az ELTE Etológia Tanszék kutatói rácáfognak erre: legfrissebb kutatásukban arról számolnak be, hogy ha az emberektől akár csak egy rövid időre is elveszik a mobiljukat, viselkedésük és szívritmusuk elárulja idegességüket, még akkor is, ha ezt nem is veszik észre magukon. „A kutatásban 18–26 év közötti egyetemisták vettek részt, akik viselkedését videóra vettük, és folyamatosan mértük a szívritmusukat. A résztvevők felétől (egy megfelelő indokra hivatkozva) elvettük a mobiljukat és betettük egy szekrénybe, míg a résztvevők másik fele megtarthatta a mobilját”, magyarázta **Konok Veronika**, az Etológia Tanszék tudományos munkatársa, a kutatás vezetője. Ezt követően a résztvevőket 3 percre magukra hagyták, ami alatt bármit csinálhattak kedvük szerint, olvashattak, járkálhattak a szobában. A kutatók a videofelvételek és a szívritmusadatok elemzésén kívül még kérdőívekkel és pszichológiai tesztekkel is vizsgálták az alanyok stressz-szintjét és érzelmeit.

„Bár a mobiljuktól elválasztott személyek a kérdőíves válaszaikban nem számoltak be nagyobb mértékű stresszről, viselkedésük és szívritmusuk ennek ellentmondott”, számolt be a kutatásról **Miklósi Ádám**, egyetemi tanár, az Etológia Tanszék vezetője.

„A videofelvételek elemzése azt mutatta, hogy azok, akiktől elvették a mobiljukat, többször közelítették meg a szekrényt (ahol a mobiljuk volt), mint azok, akiktől nem. Vagyis keresték a mobil közelségét, ami a kötődés egyik ismérve.”

A tesztalanyok viselkedését vizsgálva kiderült, hogy a mobilt nélkülöző egyetemisták gyakrabban vakaróztak vagy igazították a hajukat, ami jellegzetes „zavar-viselkedés”. Sőt, szívük is árukkodott szorongásukról: szívritmusuk olyan mintázatot mutatott, mely a stresszre jellemző, azaz a kötődés másik jelét, az elválasztáskor jelentkező szorongás élettani hatásait is megfigyelték a kutatók. Vizsgálták a résztvevők érzelmi szavakra adott reakcióit is, és azt találták, hogy intenzívebben reagáltak a magánnal kapcsolatos szavakra (pl. „szakítás”, „veszteség”), ami arra utal, hogy a mobiljuktól megfosztott egyetemisták magányosabbakká váltak.

„A vizsgálat eredményei arra utalnak, hogy az emberek kötődnek a mobiljukhoz, valahogy úgy, mint egy gyerek az anyát helyettesítő plüssmackóhoz vagy takaróhoz.

A mobil is azáltal válik a kötődés tárgyává, hogy más fontos kapcsolatokat képvisel, helyettesít”, mondta **Pogány Ákos**, a tanszék kutatója. Ez az első vizsgálat, amely az eddig megszokott kérdőíves eljárást objektívebb módszerekkel egészíti ki. A vizsgálatban az emberek mobilhoz való kötődését és a hiányára adott stresszreakcióját mind az emberek viselkedése, mind élettani folyamataik igazolták.

A kutatók jelenleg a gyerekek mobil- és tablethasználatának következményeit vizsgálják. Ha Önnek olyan 4,5-6 év közötti gyermeke van, aki egyáltalán nem, vagy épp ellenkezőleg, viszonylag

sokat (legalább napi 15 percet, vagy heti pár órát) használ ilyen eszközöket, az Etológia Tanszék munkatársai várják jelentkezését gyermekével egy tesztre.

A következő linken

(<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSf9gBhrmsNGaYQ7h0Ik2MCBSYp5-ByvGW-9dayVWuv3TzcEJQ/viewform>) található kérdőív kitöltésével jelezheti részvételi szándékát.

Forrás: <https://www.elte.hu/content/mobilhiany-es-stressz-osszefuggesei.t.13568>

Válogatta: Fonyó Istvánné

E számunk megjelenését önkéntes munkájával segítette:

*Berke Barnabásné
Czinki-Vietorisz Gabriella
Fonyó Istvánné
Habók Lilla
Hegyközi Ilona
Pataki Fruzsina
Prokné Palik Mária
Sirhán Bálint*